

คำนำ

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ได้จัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด ปี 2563 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย มาตรการ และขับเคลื่อนงานตามภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหารทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในการวางแผนเชิงนโยบาย การวางแผนพัฒนาพื้นที่เชิงรุกให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และวิเคราะห์สภาพปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทและกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

รายงานสถานการณ์ทางสังคม ปี 2563 ได้นำเสนอข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ แผนพัฒนาจังหวัด ข้อมูลประชากร ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย และเชิงประเด็น และสถานการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจของจังหวัด ที่ได้จากการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) ข้อมูลสถิติจากระบบข้อมูลแผนที่ทางสังคม (Social Map) ข้อมูลสถิติจากแบบจัดเก็บข้อมูลผู้ประสบปัญหาสังคม (รายครัวเรือน) ในกรณีได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) และข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นต้น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงขอขอบคุณหน่วยงานที่เป็นแหล่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้น มา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจโดยทั่วไป

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ

กันยายน 2563

สารบัญ

คำนำ.....	1
สารบัญ.....	2
บทสรุปผู้บริหาร.....	6
บทที่ 1 บทนำ.....	10
1.1. หลักการและเหตุผล.....	10
1.2 วิธีการดำเนินงาน.....	12
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ	14
2.1 ข้อมูลพื้นฐาน.....	14
2.2 ประวัติความเป็นมา.....	16
2.3 ลักษณะทางกายภาพ.....	17
2.4 ด้านการปกครอง	19
2.5 ด้านสังคมและความมั่นคง.....	20
2.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	21
2.7 การท่องเที่ยว.....	23
2.8 ประเด็นการพัฒนาของจังหวัดชัยภูมิ	26
2.9 ด้านเศรษฐกิจ	27
2.10 ด้านประชากร	28
บทที่ 3 สถานการณ์ทางสังคมของจังหวัด	32
3.1 สถานการณ์ทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย.....	32
3.1.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชน (อายุ 0-21 ปี).....	32
3.1.2 สถานการณ์วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี).....	33
3.1.3 สถานการณ์ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป).....	34
3.1.4 สถานการณ์คนพิการ	36
3.1.5 สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทาน	38
3.2 สถานการณ์ทางสังคมเชิงประเด็น.....	39
3.2.1 สถานการณ์ผู้ประสบปัญหาทางสังคม/ยากจน.....	39
3.2.2 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.....	42
3.2.3 สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว	44

3.2.4 สถานการณ์การพัฒนาที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ.....	46
3.2.5 สถานการณ์โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด.....	48
3.2.6 สถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น.....	49
3.2.7 สถานการณ์ครอบครัวแห่งกลาง.....	52
บทที่ 4 ข้อเสนอแนะ	55
ข้อเสนอแนะและมาตรการรับมือกับภาวะครอบครัวแห่งกลาง	55
บรรณานุกรม	57

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรเชิงกลุ่มเป้าหมาย.....	7
ตารางที่ 2 แสดงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ	18
ตารางที่ 3 ปริมาณการผลิตพลังงานทดแทน ปี 2560-2562.....	22
ตารางที่ 4 เศรษฐกิจด้านอุปทาน	27
ตารางที่ 5 เศรษฐกิจด้านอุปทาน	27
ตารางที่ 6 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ	28
ตารางที่ 7 จำนวนประชากรจำแนกรายอำเภอ.....	28
ตารางที่ 8 จำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิแยกตามช่วงอายุ ปี 2560-2562	29
ตารางที่ 9 จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย.....	32
ตารางที่ 10 เปรียบเทียบจำนวนประชากรเด็ก (อายุ 0-21 ปี) ปี 2560-2562.....	32
ตารางที่ 11 เปรียบเทียบจำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ปี 2560-2562	33
ตารางที่ 12 จำนวนผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้น ไป และ 65 ปีขึ้นไป ปี 2562	34
ตารางที่ 13 จำนวนคนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทานและผู้แสดงความสามารถ ปี 2560-2563.....	38
ตารางที่ 14 การสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)	40
ตารางที่ 15 จำนวนคนจนและดัชนีความยากจน 5 มิติ	40
ตารางที่ 16 จำนวนผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาเชื้อไวรัส COVID-19	42
ตารางที่ 17 การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19.....	43
ตารางที่ 18 สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว.....	44
ตารางที่ 19 ประเภทความรุนแรงในครอบครัว	45
ตารางที่ 20 จำนวนผู้กระทำความรุนแรง – ผู้ถูกกระทำความรุนแรง	45
ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ของผู้กระทำความรุนแรง – ผู้ถูกกระทำความรุนแรง.....	45
ตารางที่ 22 การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ ก่อนปี 2558-2563.....	47
ตารางที่ 23 จำนวนผู้มีสิทธิรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปี 2559-2563	48
ตารางที่ 24 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดจังหวัดชัยภูมิ ปี 2563	49
ตารางที่ 25 จำนวนนักเรียนในครอบครัวห่วงกลางรายอำเภอ	53

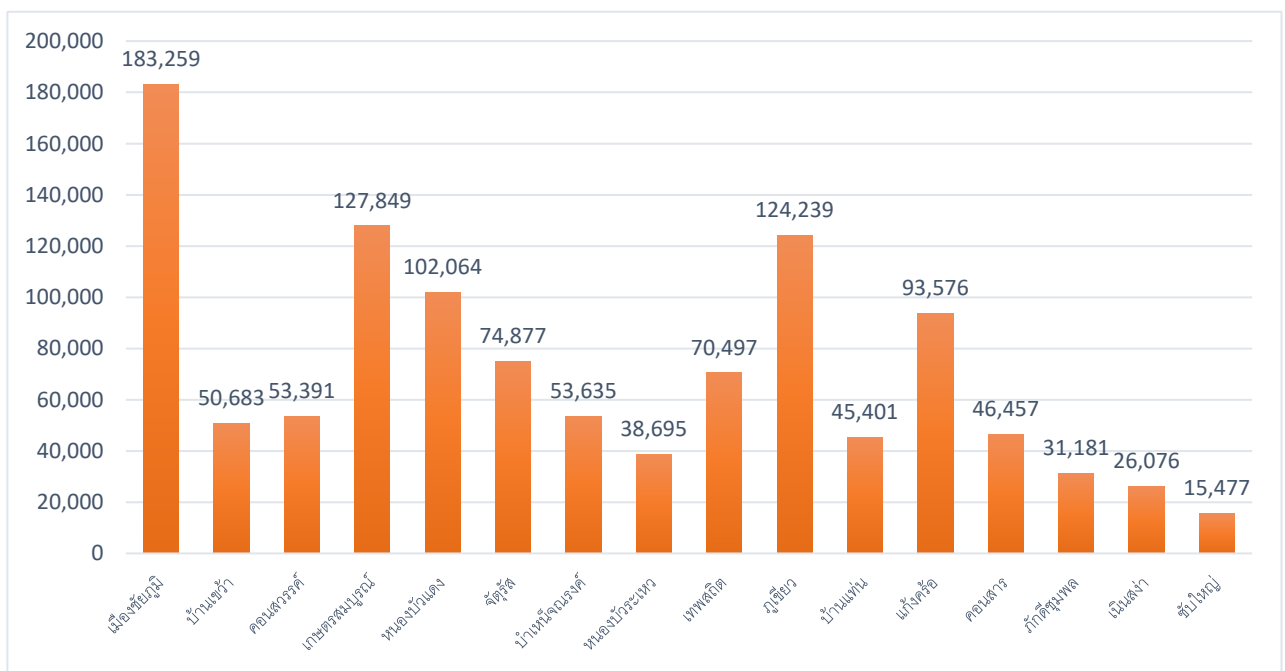
สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามอำเภอ	6
แผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิปี 2560-2562 จำแนกตามช่วงอายุ	30
แผนภูมิที่ 3 จำนวนและความหนาแน่นของประชากรจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2562	31
แผนภูมิที่ 4 แนวโน้มจำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ปี 2560-2562	33
แผนภูมิที่ 5 เปรียบเทียบจำนวนประชากรผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ 2557-2562	34
แผนภูมิที่ 6 จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ พ.ศ.2557-2562	35
แผนภูมิที่ 7 จำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง/ครอบครัว	35
แผนภูมิที่ 8 จำนวนคนพิการจังหวัดชัยภูมิรายอำเภอ	36
แผนภูมิที่ 9 สัดส่วนคนพิการจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามประเภทความพิการ	36
แผนภูมิที่ 10 เปรียบเทียบการจดทะเบียนคนพิการรายอำเภอ ปี 2561 -2563	37
แผนภูมิที่ 11 เปรียบเทียบการจดทะเบียนคนพิการตามประเภทความพิการ ปี 2561-2563	37
แผนภูมิที่ 12 เปรียบเทียบจำนวนคนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทานและผู้แสดงความสามารถ	38
แผนภูมิที่ 13 ดัชนีความยากจน 5 มิติ	41
แผนภูมิที่ 14 สถิติการกระทำความรุนแรงในครอบครัวรายตามอำเภอ	44
แผนภูมิที่ 15 จำนวนผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยรายอำเภอ	46
แผนภูมิที่ 16 แนวโน้มการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ	47
แผนภูมิที่ 17 เปรียบเทียบจำนวนผู้ลงทะเบียน - ผู้มีสิทธิ	48
แผนภูมิที่ 18 แสดงอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี	50
แผนภูมิที่ 19 แสดงอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี	51
แผนภูมิที่ 20 แสดงร้อยละการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี	51
แผนภูมิที่ 21 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนในครอบครัวแห่งกลางรายอำเภอ	54

บทสรุปผู้บริหาร

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ได้จัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคม จังหวัด ปี 2563 เพื่อให้มีข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมระดับจังหวัดที่ครบถ้วน ถูกต้อง คลอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านสังคมที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัดนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดแผนงาน เพื่อการ คัดกรอง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น รวมถึงหน่วยงานระดับกระทรวงนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ในการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม กำหนดเป็นนโยบายและแผนงาน ในการพัฒนาสังคมที่มุ่งสู่ความมั่นคง ของมนุษย์ ประกอบด้วย 4 บท คือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ บทที่ 3 สถานการณ์ ทางสังคมของจังหวัด และบทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1. ข้อมูลประชากรจังหวัดชัยภูมิ จากสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ณ ธันวาคม 2562 จังหวัดชัยภูมิ มีประชากรทั้งสิ้น 1,137,357 คน เป็นชาย 562,900 คน และหญิง 574,457 คน จำนวน 394,064 หลังคาเรือน และความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยทั้งจังหวัด 89.01 คน ต่อตารางกิโลเมตร
- แผนภูมิที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามอำเภอ

จากแผนภูมิที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามอำเภอ พบว่า 5 อันดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ รองลงมา คือ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอหนองบัวแดง และ อำเภอแก้งคร้อ ตามลำดับ

2. ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรเชิงกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย	ชาย	หญิง	รวม
1. เด็กและเยาวชน			
- เด็กแรกเกิด – 6 ขวบ	39,524	37,630	77,154
- เด็กวัยเรียน อายุ 5-14 ปี	66,983	63,245	130,228
- เด็กวัยรุ่น อายุ 15 – 21 ปี	48,560	46,512	95,072
2. วัยแรงงาน อายุ 15 – 59 ปี	368,971	368,612	737,583
3. ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป			
- อายุ 60 - 99	92,367	110,653	203,020
- อายุ 100 ปี ขึ้นไป	82	135	217

จากตารางที่ 1 จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย พบว่าเด็กและเยาวชน มีจำนวน 277,928 คน คิดเป็นร้อยละ 24.73 วัยแรงงาน อายุ 15 – 59 ปี มีจำนวน 737,583 คน คิดเป็นร้อยละ 65.64 และผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 203,237 คน คิดเป็นร้อยละ 18.09 ของประชากรทั้งหมดของจังหวัด

- จำนวนประชากรเด็กและเยาวชน (อายุ 0-21 ปี) ปี 2560-2562 พบว่ามีแนวโน้มลดลงในอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกปี คือ เด็กแรกเกิด – 6 ขวบ ลดลงร้อยละ 2.11 และ ร้อยละ 8.07 เด็กวัยเรียน อายุ 5-14 ปี ลดลงร้อยละ 0.12 และร้อยละ 2.31 และเด็กวัยรุ่น อายุ 15 – 21 ปี ลดลงร้อยละ 2.64 และร้อยละ 6.62

- จำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ปี 2560-2562 พบว่ามีแนวโน้มลดลงในอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกปี คือ ร้อยละ .38 และร้อยละ 1.99 ตามลำดับ ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าปี 2560-2563 วัยแรงงานเพศชายมีจำนวนเยอะกว่าเพศหญิง 0.42 0.51 และ 0.09 ตามลำดับ

- จำนวนผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป ปี 2560-2562 พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีในอัตราคงที่ คือ ปี 2561 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.48 ปี 2562 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.14 ในขณะเดียวกันก็พบว่าจังหวัดชัยภูมิได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 18.09 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีร้อยละ 12.36 ของประชากรทั้งจังหวัด จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปี ซึ่งคาดการณ์ว่า จังหวัดชัยภูมิจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) ในปี 2565

- จำนวนคนพิการจังหวัดชัยภูมิรายอำเภอ ปี 2563 คิดเป็นร้อยละ 7.60 ของประชากรทั้งจังหวัด และพบว่า 5 อันดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ ร้อยละ 24.01 รองลงมาคือ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 8.84 อำเภอภูเขียว ร้อยละ 8.74อำเภอหนองบัวแดง ร้อยละ 7.79 และอำเภอจัตุรัส ร้อยละ 7.09 ตามลำดับซึ่งส่วน

ใหญ่พิการด้านร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ร้อยละ 54 ด้านการได้ยิน/สื่อความหมาย ร้อยละ 26 ด้านการเห็น ร้อยละ 11 ด้านจิตใจ/พฤติกรรม ร้อยละ 5 ด้านสติปัญญา ร้อยละ 4 ด้านการเรียนรู้ และ ด้านออทิสติก ร้อยละ 0 และการจดทะเบียนคนพิการมีแนวโน้มลดลงทุกทุกปี

3. ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมเชิงประเด็น

- การนำ TMAP ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform) "คนจนเป่าหมาย" คือคนยากจนจากการสำรวจ (จปฐ.) และยังเป็นคนที่ลงทะเบียนสวัสดิการ ซึ่งมีจำนวน 22,763 คน และสัดส่วน "คนจนเป่าหมาย" คือ จำนวน "คนจนเป่าหมาย" หรือ จำนวนคนจน (จปฐ.) ที่ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ เทียบร้อยละกับจำนวนคนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมดคิดเป็น ร้อยละ 2.82 การวัดดัชนีความยากจน 5 มิติ พบว่าจำนวนคนจนสูงสุด 5 ลำดับแรก คือ อำเภอกุฉินารายณ์ ร้อยละ 2.82 รองลงมา คือ บำเหน็จณรงค์ หนองบัวแดง จัตุรัส และคอนสาร ตามลำดับ และดัชนีความยากจน 5 มิติ พบว่า ปัญหาความยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด คือ การศึกษา รองลงมา คือ รายได้ ความเป็นอยู่ สุขภาพ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ ตามลำดับ

- สถานการณ์การป้องกันแก้ไขปัญหาเชื้อไวรัส COVID-19 ข้อมูล ณ วันที่ 23 กันยายน 2563 จังหวัดชัยภูมิมีผู้ป่วยยืนยัน 3 ราย มีผู้เข้าข่ายเฝ้าระวังโรคสะสม 598 ราย ไม่มีผู้เสียชีวิต พบผู้ติดเชื้อยืนยันรายสุดท้ายวันที่ 7 เมษายน 2563 ไม่พบผู้ติดเชื้อในพื้นที่เป็นเวลา 168 วัน จากการสำรวจ ThaiQM พบว่าจังหวัดชัยภูมิมีผู้ได้รับผลกระทบ ร้อยละ 20.42 เมื่อเทียบกับประชากรทั้งจังหวัด และ 5 ลำดับแรก คือ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกษัตริย์บุรณ อำเภोजัตุรัส อำเภอกอนสวรรค์ และอำเภอเมืองชัยภูมิ ตามลำดับ

- สถิติการกระทำความรุนแรงในครอบครัวรายอำเภอ พบว่า 5 ลำดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ รองลงมาคือ อำเภอแก้งคร้อ อำเภอหนองบัวแดง อำเภोजัตุรัส และอำเภอเนินสง่า อำเภอหนองบัวระเหว และอำเภอกอนสวรรค์ ตามลำดับ ส่วนสาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พบว่า 5 ลำดับแรก คือ สุรา รองลงมาคือ นอกใจ/หึงหวง ความสัมพันธ์ในครอบครัว เศรษฐกิจ และความเครียด ตามลำดับ เป็นการกระทำความรุนแรงต่อร่างกายสูงถึง ร้อยละ 67.27 กระทำความรุนแรงต่อจิตใจ ร้อยละ 31.82 กระทำความรุนแรงต่อเพศ ร้อยละ 0.91 ซึ่งมีอัตราการเสียชีวิตจากการกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย ร้อยละ 8.78 ซึ่งผู้กระทำความรุนแรงเป็นเพศชายร้อยละ 87.26 เพศหญิง ร้อยละ 12.73 และ ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นเพศชาย ร้อยละ 7.07 เพศหญิง ร้อยละ 92.92 นอกจากนี้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นเด็กอายุไม่ถึง 15 ปี ร้อยละ 2.83

- พบว่าอำเภอที่มีผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย 5 อันดับแรก คือ อำเภोजัตุรัส ร้อยละ 14.04 รองลงมาคือ อำเภอหนองบัวแดง ร้อยละ 12.39 อำเภอบำเหน็จณรงค์ ร้อยละ 9.17 อำเภอบ้านเขว้า ร้อยละ 7.80 และอำเภอกษัตริย์บุรณ ร้อยละ 7.52 ตามลำดับ และการช่วยเหลือด้าน

ที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิพบว่าแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ด้วยงบประมาณอันจำกัดของภาครัฐ จังหวัดชัยภูมิจึงเริ่มส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยมากขึ้น

- จังหวัดชัยภูมิมีผู้ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำนวน 33,510 ราย พบว่าผู้ลงทะเบียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี จากจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งหมดเป็นผู้มีสิทธิร้อยละ 83.87 ทั้งนี้ยังอธิบายได้ว่าเด็กแรกเกิด - 6 ขวบ สามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ร้อยละ 43.52 เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กแรกเกิด - 6 ขวบ ทั้งหมดของจังหวัด

- การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจังหวัดชัยภูมิ ยังอยู่ในเกณฑ์ไม่เกินค่าเป้าหมายตามตัวชี้วัดอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งเป้าหมายไม่เกิน 34 ต่อพันประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งจังหวัดชัยภูมิภาพรวมทั้งจังหวัด 14.64 ซึ่งไม่เกินค่าเป้าหมาย และรายอำเภอก็ไม่เกินค่าเป้าหมาย ซึ่งสูงสุด คืออำเภอบำเหน็จณรงค์ 18.78 ต่อพันประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งจากการดำเนินงาน ตามพรบ..ป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นฯ ที่ต่อเนื่องทำให้อัตราการคลอดในหญิงอายุ 15-19 ปี ลดลงเรื่อย ๆ

- เด็กไทยกว่า 3 ล้านคนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 21 ของจำนวนเด็กไทยทั้งหมด และมีอัตราที่สูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(อีสาน) โดยมีเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่มากถึงร้อยละ 30 ของเด็กอีสานทั้งหมด และจากการสำรวจนักเรียนในครอบครัวแห่วงกลางพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ จาก 402 โรงเรียน พบว่านักเรียนในครอบครัวแห่วงกลางจำนวน 28,860 คน ซึ่งพบว่า 5 อันดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ ร้อยละ 13.50 รองลงมาคือ อำเภอภูเขียว ร้อยละ 12.08 อำเภอแก้งคร้อ ร้อยละ 9.89 อำเภอเกษตรสมบูรณ์ ร้อยละ 9.54 และอำเภอหนองบัวแดง ร้อยละ 8.59 ตามลำดับ

4. ข้อเสนอแนะมาตรการรับมือกับภาวะครอบครัวแห่วงกลางที่สำคัญ 4 ข้อ ได้แก่

1. อัตราการเกิดต่ำกว่าเกณฑ์จะทำให้เกิดความไม่สมดุลทางโครงสร้างประชากรในอนาคต ทั้งนี้รัฐควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครอบครัวที่พร้อมให้มีบุตรมากขึ้นซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทาย

2. พ่อแม่คนเมืองที่ทำงานประจำ/ลูกจ้าง ที่เป็นครอบครัวเดี่ยวจะมีความยากลำบากในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ควรสร้างทางเลือกให้พ่อแม่ได้อยู่กับบุตร โดยการส่งเสริมให้เข้าถึงสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนที่มีมาตรฐานหรือจัดเป็นสวัสดิการสำหรับคนทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือ ลดหย่อนภาษีรายได้สำหรับผู้มีบุตรในอัตราก้าวหน้า

3. เด็กในครอบครัวยากจนควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ให้ได้รับโภชนาการที่เหมาะสมตามวัยจากสวัสดิการภาครัฐ รวมถึงโอกาสทางการศึกษา (เรียนฟรี) อย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว

4. ส่งเสริมครอบครัวที่มีเด็กเล็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กที่อยู่โดยไม่มีพ่อแม่เลี้ยงดู เนื่องจากพบว่าครอบครัวยังมีข้อจำกัดเรื่องการสร้างเสริมกิจกรรมกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

บทที่ 1 บทนำ

1.1. หลักการและเหตุผล

1.1.1 ความเป็นมา

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม เพื่อให้ประชาชนได้รับหลักประกันในชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี รวมทั้งมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อมุ่งสู่สังคมคุณภาพ บนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกัน จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาความรู้ ตลอดจนกลไกต่างๆ ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับปัญหาสังคมที่หลากหลาย มีความรุนแรงแต่ละปัญหาที่แตกต่างกันไปตามสภาพสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น หากประเมินสถานการณ์ทางสังคมได้ ก็สามารถวิเคราะห์ปัญหาสังคมได้อย่างสอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ ทิศทาง สถานการณ์ แนวโน้ม และกำหนดนโยบายในการพัฒนาสังคมอันจะเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นได้

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมของท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2552 เพื่อให้ท้องถิ่นและจังหวัดได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการมีข้อมูลเชิงสังคมที่จัดเก็บและรวบรวมโดยท้องถิ่นเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นเอกภาพ สามารถนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาสังคมจังหวัด แผนงานและโครงการอื่นๆ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยขอความร่วมมือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กรอกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีหลักฐานอ้างอิง มีกระบวนการจัดเก็บที่ชัดเจน เช่น ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ข้อมูลศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน แบบสำรวจของหน่วยงานราชการ/จัดทำขึ้น/ข้อมูลจากการจัดเวทีประชาคม

ปี 2559 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกองวิชาการ ได้มีการพัฒนาแบบจัดเก็บข้อมูลเพื่อรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด จากแบบรายงานสถานการณ์ทางสังคมของท้องถิ่น (อปท.1) เดิม และเปลี่ยนชื่อเป็น “แบบรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด (สจจ.)” เพื่อให้การจัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดมีความครบถ้วน สมบูรณ์ สามารถสะท้อนปัญหาสังคมที่ถูกต้อง หน่วยงานสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ ทิศทาง สถานการณ์ แนวโน้ม วางแผน รวมกำหนดนโยบาย เพื่อจัดสรรงบประมาณได้ตรงความต้องการ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจงาน และใช้แบบจัดเก็บฯ ถึงปี 2560

ปี 2561 ได้ยกเลิกการใช้แบบจัดเก็บข้อมูลเพื่อรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด โดยกำหนดให้มีข้อมูล 2 ส่วน ข้อมูลส่วนแรกคือ ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานด้านสังคมระดับจังหวัดที่มีการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ สามารถเผยแพร่ข้อมูลนี้ต่อสาธารณะต่อไปได้ และข้อมูลส่วนที่สองคือ ข้อมูลผู้ประสบปัญหาทางสังคมรายครัวเรือน (Social Map) สํารวจและจัดเก็บข้อมูล ณ มีนาคม 2561 โดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ร่วมกับ ทีม One Home ในพื้นที่จังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันต่อสถานการณ์ สามารถให้การช่วยเหลือได้ทันท่วงที โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้ประสบปัญหาทางสังคม

ปี 2562 มีการปรับปรุงแบบการรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด มาเป็นรายไตรมาส 4 ครั้งได้แก่ ไตรมาส 1 (มกราคม-มีนาคม) ไตรมาส 2 (เมษายน-มิถุนายน) ไตรมาส 3 (กรกฎาคม-กันยายน) ไตรมาส 4 (ตุลาคม-ธันวาคม) โดยจัดเก็บข้อมูลระดับทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลประชากร ส่วนที่ 2 ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมตามมิติความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ ส่วนที่ 3 ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมของจังหวัดในเชิงประเด็นและเชิงกลุ่มเป้าหมาย และรายงานสรุปประจำปี 1 ครั้ง

ปี 2563 ได้ปรับปรุงแบบการรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน จึงกำหนดให้รวบรวม จัดทำข้อมูล และวิเคราะห์แนวโน้มของสถานการณ์ทางสังคมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) ข้อมูลสถิติจากระบบข้อมูลแผนที่ทางสังคม (Social Map) ข้อมูลสถิติจากแบบจัดเก็บข้อมูลผู้ประสบปัญหาสังคม(รายครัวเรือน) ในกรณีได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกระทรวง พม. ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) เป็นต้น

1.1.2 คำนิยาม

“ข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม” หมายถึง ข้อมูลที่บ่งชี้ลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องให้การคุ้มครองเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต ที่สามารถใช้ประโยชน์ในการป้องกัน และแก้ไขความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม รวมถึงข้อมูลสถานการณ์ของประเด็นปัญหาทางสังคมสำคัญที่เกิดขึ้นในรอบปี

“รายงานสถานการณ์ทางสังคมระดับจังหวัด” หมายถึง รายงานข้อมูลด้านสังคมในระดับจังหวัดที่บูรณาการข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งที่เกี่ยวข้อง

1.1.3 วัตถุประสงค์การจัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคม

- 1) เพื่อให้มีข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมระดับจังหวัดที่ครบถ้วน ถูกต้อง คลอบคลุมกลุ่มเป้าหมายสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านสังคมที่เกิดขึ้น
- 2) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัดนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดแผนงาน เพื่อการคุ้มครอง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น
- 3) เพื่อให้หน่วยงานระดับกระทรวงนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ในการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม กำหนดเป็นนโยบายและแผนงาน ในการพัฒนาสังคมที่มุ่งสู่ความมั่นคงของมนุษย์

1.1.4 สถานการณ์ทางสังคมจังหวัด: ประกอบด้วย 4 บท

- 1) บทที่ 1 บทนำ
- 2) บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด
- 3) บทที่ 3 สถานการณ์ทางสังคมของจังหวัด
- 4) บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1.1.5 ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ผนึกกำลังทางสังคมจากทุกภาคส่วน และเสริมสร้างธรรมาภิบาล (สร้างเครือข่าย ขยายผลเน้นผลลัพธ์การทำงานของเครือข่าย)

เป้าประสงค์ การผนึกกำลังทางสังคม การสร้างความตระหนักและเสริมสร้างพลัง การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน องค์กรมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคมและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

แผนงาน พัฒนาเครื่องมือในการติดตามสถานการณ์และกำหนดนโยบาย

ตัวชี้วัด มีระบบสารสนเทศสำหรับการติดตามสถานการณ์ทางสังคมและนโยบาย ยุทธศาสตร์ กระทรวง

1.2 วิธีการดำเนินงาน

- 1) ศึกษาแนวทางการจัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคมประจำปี 2563 จากเค้าโครงที่ กองมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กมพ.) กำหนด
- 2) สืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น TPMAP Social Map ThaiQM จปฐ. เป็นต้น
- 3) บันทึกและจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบไฟล์ข้อมูล เพื่อเตรียมพร้อมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ สถานการณ์ทางสังคมและจัดทำรายงาน
- 4) วิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมจากข้อมูลข้างต้น และจัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคม จังหวัดชัยภูมิ ประจำปี 2563
- 5) นำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดชัยภูมิ ประจำปี 2563 ต่อผู้บังคับบัญชา
- 6) เผยแพร่รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดชัยภูมิ ประจำปี 2563 ให้ กมพ. และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

วิสัยทัศน์ (Vision) “สร้างสังคมดี คนมีคุณภาพ”

พันธกิจ

1. พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพเต็มศักยภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง
2. สร้างเสริมเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม
3. พัฒนาองค์ความรู้ ขีดความสามารถ และระบบการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม
4. จัดระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพื่อให้ประชาชนมีหลักประกันและมีความมั่นคงในชีวิต

ค่านิยมองค์กร “อุทิศตน อาสางาน เอื้ออาทร อำนวยประโยชน์สุข”

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. พัฒนาศักยภาพคน ครอบคลุม ชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. สร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
3. ส่งเสริมภาคีเครือข่ายอย่างเป็นระบบสู่การเป็นหุ้นส่วนทางสังคม
4. ยกระดับองค์กรสู่การเป็นผู้นำทางสังคม

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ

2.1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ

ตราประจำจังหวัด : รูปธงสามชาย หมายถึงธงแห่งชัยชนะสงคราม เดิมผู้ครองนครได้เลือกภูมิประเทศเพื่อตั้งเป็นเมือง พบว่าตรงจังหวัดนี้มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทำเลเหมาะแก่การสู้รบป้องกันตัว จึงตั้งเมืองขึ้นและให้สัญลักษณ์เป็นรูปธงสามแนก

คำขวัญประจำจังหวัดชัยภูมิ

“ชัยภูมิ เมืองผู้กล้า พญาแล”

คำขวัญเพื่อการท่องเที่ยว

“ทิวทัศน์สวย รวยป่าใหญ่ มีช้างหลาย ดอกไม้งาม ลือนามวีรบุรุษ สูดยอผ้าไหม พระใหญ่ทวารวดี”

ทิวทัศน์สวย

รวยป่าใหญ่

มีช้างหลาย

ดอกไม้งาม

ลือนามวีรบุรุษ

สูดยอผ้าไหม

พระใหญ่ทวารวดี

ต้นไม้ประจำจังหวัดชัยภูมิ : ต้นขี้เหล็กบ้าน

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้นสูงได้ประมาณ 20 เมตร เปลือกสีเทา อดน้ำตาลแตกตามยาวเป็นร่อง เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับกัน ช่อดอกแบบช่อกระจจะแยกแขนงออกที่ปลายกิ่ง สีเหลือง ผลเป็นฝักแบน สีน้ำตาล

ดอกไม้ประจำจังหวัดชัยภูมิ : ดอกกระเจียว

ลักษณะทั่วไป กระเจียว เป็นพืชล้มลุกมีเหง้าอยู่ในดิน จะพักตัวในฤดูหนาวและร้อน เมื่อถึงฤดูฝนจึงจะเริ่มผลิใบและดอก ใบยาวคล้ายใบพาย ออกใบและดอกพร้อมกัน ต้นสูงประมาณ 2 ฟุต ดอกสีเหลืองในแดง กาบดอกสีม่วง ออกดอกพร้อมกัน

2.2 ประวัติความเป็นมา

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี “เมืองชัยภูมิ” ปรากฏในทำเนียบแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นเมืองขึ้นกับเมืองนครราชสีมา ต่อมาผู้คนได้อพยพออกไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่อื่น และได้ถูกปล่อยไว้เป็นเมืองร้าง “เมืองชัยภูมิ” ปรากฏชื่ออีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2360 “นายแล” ข้าราชการสำนักเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทร์ ได้อพยพครอบครัวและบริวารเดินทางข้ามน้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองน้ำขุ่น (หนองอีจาน) อยู่ในบริเวณท้องที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2362 เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มาก นายแลก็ได้ย้ายชุมชนมาตั้งใหม่ที่บ้านโนนน้ำอ้อม บ้านชีลอง ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ 6 กิโลเมตร นายแลได้เก็บส่วย ผ้าขาว ส่งไปบรรณาการเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์ จนได้รับบำเหน็จความชอบแต่งตั้งเป็น “ขุนภักดีชุมพล” ในปี พ.ศ. 2365 นายแลได้ย้ายชุมชนอีกครั้งเนื่องจากที่ดินเดิมกันดาร มาตั้งใหม่ที่บริเวณบ้านหลวง ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างหนองปลาเฒ่ากับหนองหลอด เขตอำเภอเมืองชัยภูมิในปัจจุบัน และได้มาขึ้นตรงต่อเมืองนครราชสีมา และส่งส่วยทองคำถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ยอมขึ้นต่อเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์อีกต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้ายกบ้านหลวง เป็นเมืองชัยภูมิ และแต่งตั้งขุนภักดีชุมพล (แล) เป็น “พระยาภักดีชุมพล” เจ้าเมืองคนแรกของเมืองชัยภูมิ

เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์ได้ก่อการกบฏยกทัพเข้ามาหมายจะตีกรุงเทพฯ โดยหลอกหัวเมืองต่างๆ ที่เดินทัพมาว่าจะมาช่วยกรุงเทพฯ รบกับอังกฤษ จนกระทั่งเจ้าอนุวงศ์สามารถยึดเมืองนครราชสีมาได้เมื่อปี พ.ศ. 2369 ต่อมาความแตกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์ได้กวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาเพื่อนำไปยังเมืองเวียงจันทร์ เมื่อไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์หญิงชายชาวเมืองที่ถูกจับ โดยการนำของคุณหญิงโม ภรรยาเจ้าเมืองนครราชสีมาได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ พระยาภักดีชุมพลพร้อมด้วยเจ้าเมืองใกล้เคียงได้ยกทัพออกไปสมทบกับคุณหญิงโม ตีกระหนาบทัพเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทร์จนแตกพ่ายไป กองทัพลาวส่วนหนึ่งล่าถอยจากเมืองนครราชสีมาเข้ายึดเมืองชัยภูมิไว้ และเกลี้ยกล่อมให้พระยาภักดีชุมพล เข้าร่วมเป็นกบฏด้วย แต่พระยาภักดีชุมพลไม่ยอม เจ้าอนุวงศ์เกิดความแค้นจึงจับตัวพระยาภักดีชุมพลมาประหารชีวิตที่บริเวณใต้ต้นมะขามใหญ่ริมหนองปลาเฒ่า ซึ่งต่อมาชาวชัยภูมิได้ระลึกถึงคุณความดีที่ท่านมี ความซื่อสัตย์และเสียสละต่อแผ่นดินจึงได้พร้อมใจกัน สร้างศาลขึ้น และชาวชัยภูมิได้สร้างศาลเพิ่ม เป็นศาลาทรงไทย “ศาลาพระยาภักดีชุมพล (แล)” ซึ่งมีรูปหล่อของท่านอยู่ภายในเป็นที่สักการะกราบไหว้ และถือเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งของจังหวัด ตั้งอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ ประมาณ 3 กิโลเมตร

2.3 ลักษณะทางกายภาพ

2.3.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณใจกลางของประเทศ เส้นรุ้งที่ 15 องศาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเล 631 ฟุต ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ 332 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,778.3 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,986,429 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคและร้อยละ 2.5 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาค และใหญ่เป็นอันดับ 7 ของประเทศ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

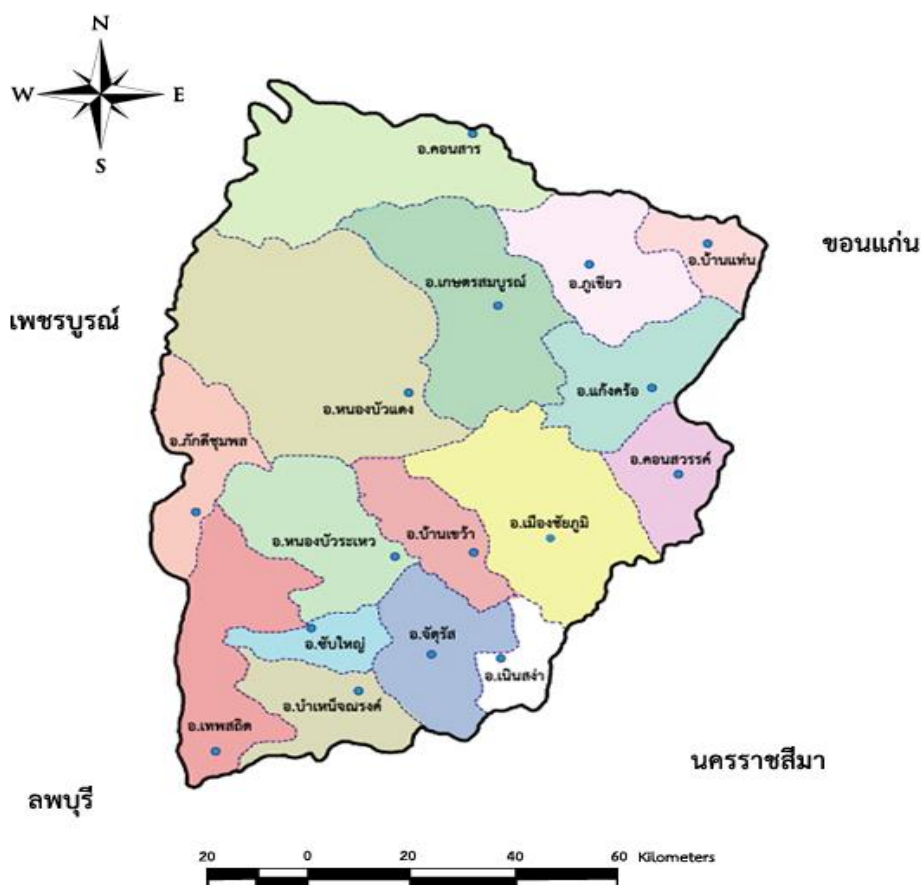
ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดลพบุรี และเพชรบูรณ์

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขต

2.3.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยป่าไม้และภูเขาร้อยละ 50 ของพื้นที่จังหวัด นอกนั้นเป็นที่ราบสูง บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ มีพื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาตั้งเรียงรายจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญ ได้แก่ ภูอีดู่ ภูแลนคา และภูพังเหย ซึ่งมีลักษณะและจำนวนพื้นที่ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ

ที่	ลักษณะภูมิประเทศ	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1.	ภูเขาและป่าไม้	4,026,616	50.42
2.	ที่ราบลุ่ม	3,603,994	45.13
3.	ที่ราบสูงนอกเขตป่าไม้	252,413	3.16
4.	พื้นน้ำ	63,431	0.79
5.	เนื้อที่ดินดาน ดินเลนใช้ประโยชน์ไม่ได้	39,975	0.50
รวมเนื้อที่ทั้งหมด		7,986,429	100.00

จังหวัดชัยภูมิ สามารถแบ่งภูมิประเทศของจังหวัดออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

พื้นที่ราบในฝั่งแม่น้ำ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 0 – 300 เมตร ได้แก่บริเวณพื้นที่ราบเรียบ ความลาดเอียงของพื้นที่อยู่ระหว่างร้อยละ 0 - 2 ซึ่งมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 13 ได้แก่พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำชีในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอจัตุรัส อำเภอเนินสง่า บริเวณนี้จะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง

พื้นที่ลูกคลื่นลอนต่ำ อยู่ตอนกลางของพื้นที่จังหวัด เป็นแนวยาวตามทิศเหนือ-ใต้ ตามแนวเทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงประมาณ 300 – 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางได้แก่ พื้นที่บางส่วนของเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และอำเภอบ้านแท่น

พื้นที่สูงและภูเขา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนลึกและภูเขา ในเขตเทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงตั้งแต่ 500 – มากกว่า 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอกอนสาร อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว อำเภอแก้งคร้อ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอซับใหญ่ และพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอเมืองชัยภูมิ

2.3.4 สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดชัยภูมิมีลักษณะอากาศร้อนชื้น อยู่ในภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนมีฤดู 3 ฤดู โดยระยะเวลาในแต่ละฤดูอาจคลาดเคลื่อนไปตามสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปี มีอากาศหนาวจัด ในฤดูหนาว ร้อนจัดในฤดูร้อน และช่วงฝนสลับกับช่วงแห้งแล้งแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามห้วงเวลาตามฤดูกาล ดังนี้

ฤดูหนาว	ประมาณเดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์
ฤดูร้อน	ประมาณเดือน มีนาคม – พฤษภาคม
ฤดูฝน	ประมาณเดือน มิถุนายน – ตุลาคม

2.4 ด้านการปกครอง

มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการ 3 ส่วน คือ 1. ราชการบริหารส่วนกลาง มีส่วนราชการส่วนกลางตั้งหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัด จำนวน 46 หน่วยงาน 2. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด จำนวน 35 หน่วยงาน แบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 123 ตำบล 1,617 หมู่บ้าน 28 ชุมชน ประกอบด้วย

(1) อำเภอเมืองชัยภูมิ	(2) อำเภอภูเขียว	(3) อำเภอจัตุรัส
(4) อำเภอแก้งคร้อ	(5) อำเภอเกษตรสมบูรณ์	(6) อำเภอหนองบัวแดง
(7) อำเภอกอนสาร	(8) อำเภอบ้านเขว้า	(9) อำเภอกอนสวรรค์
(10) อำเภอบำเหน็จณรงค์	(11) อำเภอเทพสถิต	(12) อำเภอบ้านแท่น
(13) อำเภอหนองบัวระเหว	(14) อำเภอภักดีชุมพล	(15) อำเภอเนินสง่า
(16) อำเภอซับใหญ่		

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 143 แห่ง ประกอบด้วย

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง
2. เทศบาล จำนวน 35 แห่ง
 - เทศบาลเมือง จำนวน 1 แห่ง
 - เทศบาลตำบล จำนวน 34 แห่ง
3. องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 107 แห่ง

2.5 ด้านสังคมและความมั่นคง

การศึกษา: จังหวัดชัยภูมิจัดการศึกษาทั้งสองรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบ โรงเรียนตั้งแต่ก่อนประถมศึกษา ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา จากข้อมูลปี พ.ศ. 2560 จังหวัดชัยภูมิมีสถานศึกษาตั้งอยู่ในจังหวัดทุกสังกัด จำนวน 850 แห่ง

ศาสนา: ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนศาสนาอื่นมีบ้างเล็กน้อยจำนวนไม่มากนัก สำหรับความเชื่อถือประเพณี สมัยก่อนยังคงมีอยู่ตามชนบทและมีอิทธิพลทางจิตใจของประชาชนในแถบนั้นๆ เช่น การแห่นางแมวขอฝน บุญพระเวส บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี่ เป็นต้น

สาธารณสุข: จังหวัดชัยภูมิมีโรงพยาบาลรัฐ จำนวน 16 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 2 แห่ง และโรงพยาบาลชุมชน 167 แห่ง นอกจากนั้นยังมีโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล หมู่บ้าน สถานพยาบาลของเอกชน และร้านขายยา การให้บริการสาธารณสุขยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วยภายในจังหวัด โดยเฉพาะท้องถิ่นชนบททั่วไป ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดมีแพทย์ จำนวน 170 คน ทันตแพทย์ จำนวน 87 คน เภสัชกร จำนวน 126 คน พยาบาลวิชาชีพ 1,772 คน นักวิชาการสาธารณสุข/เจ้าพนักงานสาธารณสุข จำนวน 315 คน และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข/ทันตภิบาล จำนวน 81 คน

ความมั่นคง: จังหวัดชัยภูมิ มีสภาพปัญหาเสียดิตในพื้นที่ด้านการค้า และการแพร่ระบาดของยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ส่วนปัญหาด้านอาชญากรรมสถานการณ์แนวโน้ม อาชญากรรมคดีอาญา 4 กลุ่ม ในภาพรวมของ ภ.จว.ชัยภูมิ คือ ฐานความผิดประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกายและเพศ ฐานความผิด เกี่ยวกับทรัพย์สิน ฐานความผิดพิเศษคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย

แรงงาน: จังหวัดชัยภูมิ มีประชากรจำนวน 1,137,357 คน เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 436,488 คน ผู้มีงานทำ 426,721 คน ผู้ว่างงาน 2,004 คน ผู้รอฤดูกาล 7,763 คน ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์แรงงานกับปี 2561 พบว่าจำนวนผู้อยู่ในกำลังแรงงานลดลง 37,178 คน จากเดิม 473,666 คน ผู้มีงานทำลดลง 44,369 คน จากเดิมซึ่งมี 471,090 คน ผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น 473 คน จากเดิมซึ่งมี 1,531 คน ผู้รอฤดูกาลเพิ่มขึ้น 6,717 คน จากเดิม 1,046 คน หรือมีแนวโน้มของผู้มีงานทำลดลงในปี 2562 เมื่อเทียบกับ ปี 2561 ร้อยละ 1.7 (ปี 62 เท่ากับ 97.76 และปี 61 เท่ากับ 99.46) สอดรับกับอัตราผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นในปี 2562 เมื่อเทียบกับปี 2561 ร้อยละ 0.14 (ปี 62 เท่ากับร้อยละ 0.46 และปี 61 เท่ากับร้อยละ 0.32)

2.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.6.1 แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำชลประทานที่สำคัญ

1) แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดชัยภูมิ

1.1) ลำน้ำชี ต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาพญาฝ่อ ในเขตอำเภอนองบัวแดง ไหลผ่านอำเภอนองบัวระเหวบ้านเขว้า จัตุรัส เนินสง่า เมืองชัยภูมิ และคอนสวรรค์

1.2) ลำน้ำพรม ต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาพญาฝ่อ ในเขตอำเภอกอนสาร ไหลผ่านอำเภอกอนสาร เกษตรสมบูรณ์ ภูเขียว และบ้านแท่น ไหลลงเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดขอนแก่น

1.3) ลำคันฉู ไหลผ่านอำเภอบำเหน็จณรงค์ จัตุรัส และเมืองชัยภูมิ

1.4) ลำน้ำเชิญ ไหลผ่านอำเภอกอนสาร และภูเขียว

1.5) ลำชีลอง ไหลผ่านอำเภอเมืองชัยภูมิ และบ้านเขว้า

1.6) ลำปะทาว ไหลผ่านอำเภอเมืองชัยภูมิ

1.7) ลำสามหมอ ไหลผ่านอำเภอแก้งคร้อ และคอนสวรรค์

1.8) ลำน้ำกล้า ไหลผ่านอำเภอกอนสวรรค์ ไปลงลำน้ำชี

2) แหล่งน้ำชลประทาน

2.1) เขื่อนเพื่อประโยชน์ด้านพลังงานและเกษตรกรรม

- เขื่อนจุฬาภรณ์ อำเภอกอนสาร เก็บกักน้ำได้ 63.75 ล้านลูกบาศก์เมตร

- เขื่อนลำปะทาว อำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอแก้งคร้อ เก็บกักน้ำได้ 44 ล้าน

ลูกบาศก์เมตร

- เขื่อนหินทิ้งห้วยกุ่ม อำเภอเกษตรสมบูรณ์ เก็บกักน้ำเพื่อการเกษตร 20.23 ล้าน

ลูกบาศก์เมตร

(2.2) ชลประทานขนาดกลาง (อ่างเก็บน้ำ) เพื่อการเกษตรและการอุปโภค-บริโภค มีจำนวน 14 แห่ง ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จัตุรัส บ้านเขว้า ภูเขียว เกษตรสมบูรณ์ บำเหน็จณรงค์ เทพสถิต และซับใหญ่ รวมพื้นที่ชลประทาน ทั้งหมด 187,298 ไร่

(2.3) ชลประทานขนาดเล็ก (อ่างเก็บน้ำหรือฝายน้ำล้น) ได้แก่ โครงการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก เหมืองฝายน้ำล้น ที่กระจายอยู่ทั่วจังหวัดตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ ประมาณ 47.72 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ 181,909 ไร่

2.6.2 ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ทั้งสิ้น 7,986,429 ไร่ มีทรัพยากรป่าไม้/ประเภทป่าไม้ ดังนี้

- ป่าสงวนแห่งชาติ	2,664,839	ไร่
- อุทยานแห่งชาติ	724,806	ไร่
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	255,000	ไร่

รวม 3,645,45 ไร่

นอกจากนี้ จังหวัดชัยภูมิยังมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติ จำนวน 6 แห่ง สภาพป่าไม้ของจังหวัดชัยภูมิถือได้ว่ามีสภาพป่าที่สมบูรณ์แห่งหนึ่งของประเทศไทย และเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำชี แม่น้ำเชิญ ลำสะพุง ลำปะทาว โป่งขุนเพชร และลำธารต่างๆ อีกจำนวนมาก

2.6.3 ทรัพยากรดิน

วัตถุดิบกำเนิดบริเวณจังหวัดชัยภูมิ ส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากพวกตะกอนที่ถูกน้ำพัดพามาทับถมกันนาน และมีการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐานโดยกระบวนการชะล้างและปรับระดับพื้นที่ ทำให้พื้นที่มีความสูงแตกต่างกัน ดินบางส่วนเกิดจากการพังและสลายตัวของหิน ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ลาดเชิงเขา

2.6.4 พลังงาน

จังหวัดชัยภูมิ มีศักยภาพด้านการผลิตพลังงานทดแทนที่หลากหลาย โดยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาสามารถผลิตพลังงานทดแทนได้ ดังนี้

ตารางที่ 3 ปริมาณการผลิตพลังงานทดแทน ปี 2560-2562

พลังงานทดแทน	ปี พ.ศ.		
	2560	2561	2562
1. ก๊าซชีวภาพ	14,190,815.00	16,326,834.00	15,622,545.00
2. ชีวมวล	494,511,238.00	548,093,706.00	582,687,828.00
3. พลังงานน้ำ	124,223,954	173,428,085.00	54,685,947.00
4. พลังงานลม	213,699,512.00	321,338,675.00	625,631,247.00
5. พลังงานแสงอาทิตย์	95,488,085.00	90,842,166.00	99,009,864.00
รวม	942,113,604.00	1,150,029,466.00	1,377,637,431.00

2.7 การท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด

1. พุ่ดอกระเจียว อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

พุ่ดอกระเจียว ณ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เป็นพรรณไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เพียงปีละครั้งเท่านั้น จะเริ่มเห็นได้ในช่วงต้นฤดูฝนประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ไปจนถึงช่วงกลางเดือนสิงหาคมของทุกปี แต่ช่วงที่สวยงามที่สุด คือ เดือนกรกฎาคม (ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ) เดินชมดอกกระเจียวสีชมพูอมม่วงบ้างก็มีสีขาว บานสะพรั่งเต็มผืนป่า ท่ามกลางสายหมอกจางๆ

2. ผาสุดแผ่นดิน อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

ผาสุดแผ่นดิน เป็นจุดสูงสุดของเทือกเขาพังเหย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 846 เมตร เกิดจากการดันตัวของแผ่นดินภาคกลางเข้าไปชนอยู่ใต้แผ่นดินภาคอีสาน ทำให้เรียกบริเวณนี้ว่า “สุดแผ่นดิน” ณ จุดนี้จะเห็นทิวทัศน์ของสันเขาพังเหยและเขตพื้นที่ป่าของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปสัมผัสสายหมอกตอนเช้าและชมพระอาทิตย์ตกตอนเย็น

3. มอหินขาว

ไม่ต้องไปไกลถึงอังกฤษ เพื่อดูสโตนเฮนจ์ (Stonehenge) เพราะอีสานบ้านเราก็มมอหินขาว ในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา เป็นเสาหินขนาดใหญ่จำนวน 5 ต้น ตั้งเรียงรายอยู่บนทุ่งหญ้ากว้าง ซึ่งกลุ่มเสาหินนี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากการสะสมของตะกอนทรายและดินเหนียวแข็งตัวกลายเป็นหิน ในตอนกลางคืนสามารถกางเต็นท์นอนดูดาว ท่ามกลางอากาศอันหนาวเย็น

4. น้ำตกตาดโตน

น้ำตกตาดโตน ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติตาดโตน มีสายน้ำไหลเย็นตลอดทั้งปี โดยด้านบนของน้ำตกนั้นเป็นลานหินกว้างประมาณ 50 เมตร และยาวไปตามลำน้ำอีกกว่า 300 เมตร ทำให้เกิดธารน้ำไหลมาตามหิน และมีแอ่งน้ำหลายจุดเหมาะแก่การเล่นน้ำ ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่น

5. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว-ทุ่งกะมัง

สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในชัยภูมิ ครอบคลุมพื้นที่ถึง ๓ อำเภอ ได้แก่ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอคอนสาร และ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ ไฮไลท์สำคัญของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว ก็คือทุ่งกะมัง เป็นที่ราบทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ มีลักษณะคล้ายแอ่งกะละมังอยู่กลางผืนป่า จึงเป็นที่มาของชื่อทุ่งกะละมัง หรือ ทุ่งกะมัง พื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบเขา มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ชุกชุม เช่น เก้ง กวาง กระเจิง เนื้อทราย รวมไปถึงนกนานาชนิด ไม่น่าว่าเราอาจจะเห็นพวกมันออกมาเดินเล่นและหากินอย่างใกล้ชิดก็ได้

6. ศาลเจ้าพ่อพญาแล

มาเที่ยวจังหวัดชัยภูมิทั้งที อย่าลืมไปกราบไหว้ขอพรจากเจ้าพ่อพญาแลหรือ พระยาภักดีชุมพล ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งเมืองชัยภูมิและเป็นเจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก ซึ่งภายในศาล ประดิษฐานรูปหล่อเท่าองค์จริงของท่านในท่านั่ง เพื่อเป็นที่เคารพสักการะบูชาของชาวเมือง และนักท่องเที่ยวทั่วไป

7. พระมหาธาตุรัชมงคลเจดีย์สิริชัยภูมิ

พระมหาธาตุรัชมงคลเจดีย์สิริชัยภูมิ หรือ พระธาตุชัยภูมิ ตั้งอยู่อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ประดิษฐานอยู่ ณ วัดอรุณธรรมสถาน บนเนินสูงของภูแลนคาเป็นที่บรรจุพระธาตุ มีอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีศิลปทางสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มองเห็นวิวแบบพาโนรามารอบทิศที่สดชื่นสบายตา ที่นี่ยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ผู้คนให้ความสนใจในการปฏิบัติธรรมเข้ามาปฏิบัติธรรม เนื่องจากว่าเป็นวัดที่สงบ บรรยากาศร่มรื่นและเต็มไปด้วยธรรมชาติ

2.8 ประเด็นการพัฒนาของจังหวัดชัยภูมิ

เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ “ชัยภูมิเมืองแห่งความสุข”

พันธกิจ

1. ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและกระจายอย่างเหมาะสม
2. ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ประชาชนมีความมั่นคง ปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน

ประเด็นการพัฒนาของจังหวัดชัยภูมิ

ประเด็นการพัฒนาที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจฐานรากและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

1) เป้าประสงค์

ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและกระจายอย่างเหมาะสม

2) เป้าหมายและตัวชี้วัด

1. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด
2. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว
3. อัตราการขยายตัวของ GPP ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น
4. ร้อยละที่ลดลงของของจำนวนคนจน
5. จำนวนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 20,000 ไร่
6. จำนวนขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60
7. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว
8. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว
9. จำนวนพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาระบบชลประทานเพิ่มขึ้น
10. จำนวนพื้นที่การเกษตรในเขตชลประทานเพิ่มขึ้น
11. ปริมาณการกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้น
12. ร้อยละของจำนวนเส้นทางคมนาคมได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น

ประเด็นการพัฒนาที่ 2 การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตให้มั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) วัตถุประสงค์

ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ มั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) เป้าหมายและตัวชี้วัด

1. ร้อยละการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเพิ่มขึ้น
2. ร้อยละของจำนวนปัญหาทางสังคมของประชาชนลดลง

ประเด็นการพัฒนาที่ 3 การสร้างความมั่นคงเพื่อการพัฒนาจังหวัดสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน

1) วัตถุประสงค์

ประชาชนดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

2) เป้าหมายและตัวชี้วัด

1. ร้อยละของการเกิดคดีอาชญากรรมในพื้นที่ลดน้อยลง
2. ร้อยละที่ลดลงของจำนวนผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด
3. จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีกิจกรรมเสริมสร้างความปรองดอง

2.9 ด้านเศรษฐกิจ

ประมาณการเศรษฐกิจจังหวัดชัยภูมิ ปี 2563 คาดว่าจะหดตัวร้อยละ -6.5 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ด้านอุปทาน(การผลิต) มีแนวโน้มหดตัวจากการผลิตภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ส่วนการผลิตภาคการเกษตรกรรมขยายตัวเล็กน้อย ด้านอุปสงค์ (การใช้จ่าย) มีแนวโน้มหดตัวจากการลงทุนภาคเอกชน การบริโภคภาคเอกชน ส่วนการใช้จ่ายภาครัฐชะลอตัว

ตารางที่ 4 เศรษฐกิจด้านอุปทาน

เศรษฐกิจด้านอุปทาน	ปี 2562e	ปี 2563f	เครื่องชี้เศรษฐกิจที่สำคัญ
ภาคเกษตรกรรม	-28.8	0.1	ปริมาณผลผลิตพืชเกษตรที่สำคัญ
ภาคอุตสาหกรรม	0.9	-4.4	จำนวนโรงงาน และทุนจดทะเบียนโรงงาน
ภาคบริการ	5.1	-6.5	รายได้การขายส่งขายปลีก

ตารางที่ 5 เศรษฐกิจด้านอุปสงค์

เศรษฐกิจอุปสงค์	ปี 2562e	ปี 2563f	เครื่องชี้เศรษฐกิจที่สำคัญ
การบริโภคภาคเอกชน	-1.0	-2.3	ปริมาณการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการขายส่งขายปลีก
การลงทุนภาคเอกชน	0.9	-4.5	การลดลงของพื้นที่อนุญาตก่อสร้างที่อยู่อาศัย การให้สินเชื่อฯ
การใช้จ่ายภาครัฐ	21.2	10.7	การเบิกจ่ายงบประมาณและงบลงทุน

ตารางที่ 6 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

การผลิตที่สำคัญ	ปี 2562e	ปี 2563f	เครื่องชี้เศรษฐกิจที่สำคัญ
อัตราเงินเฟ้อ (ทั่วไป)	1.0	0.3	จากราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกมีแนวโน้มลดลง รวมถึงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19)
การจ้างงาน (คน)	467,693	460,900	ลดลงจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) สถานประกอบการหลายแห่งต้องปิดกิจการชั่วคราว

การคาดการณ์เศรษฐกิจจังหวัดชัยภูมิ ปี 2564 เศรษฐกิจโดยรวม -0.4 ด้านอุปทาน (การผลิต) -6.5 ด้านอุปสงค์ (การใช้จ่าย) +0.4 อัตราเงินเฟ้อ +1.1 การจ้างงาน(คน) -459

2.10 ด้านประชากร

สัดส่วนแนวโน้มประชากรและความหนาแน่น : ข้อมูลประชากรของสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2562 จังหวัดชัยภูมิ มีประชากรทั้งสิ้น 1,137,357 คน จำนวน 394,064 หลังคาเรือน และความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยทั้งจังหวัด 89.01 คน ต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 7 จำนวนประชากรจำแนกรายอำเภอ

ที่	อำเภอ	พื้นที่	ระยะทาง (กม.)	จำนวน			ประชากร (คน)		
				หมู่บ้าน	ตำบล	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
1	เมืองชัยภูมิ	1,169.898	1	227	19	76,763	89,104	94,155	183,259
2	บ้านเขว้า	544.315	13	88	6	17,682	24,976	25,707	50,683
3	คอนสวรรค์	468.147	38	103	9	19,462	26,387	27,004	53,391
4	เกษตรสมบูรณ์	1,418.967	102	144	11	37,171	63,648	64,201	127,849
5	หนองบัวแดง	2,215.459	49	130	8	32,897	51,184	50,880	102,064
6	จัตุรัส	647.031	38	119	9	27,228	36,343	38,534	74,877
7	บำเหน็จณรงค์	560.300	58	95	7	18,282	26,426	27,209	53,635
8	หนองบัวระเหว	841.782	33	58	5	13,857	19,451	19,244	38,695
9	เทพสถิต	875.604	105	92	5	25,447	35,604	34,893	70,497
10	ภูเขียว	801.757	78	155	11	39,296	61,221	63,018	124,239

ที่	อำเภอ	พื้นที่	ระยะทาง (กม.)	จำนวน			ประชากร (คน)		
				หมู่บ้าน	ตำบล	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
11	บ้านแท่น	308.707	92	66	5	12,995	22,508	22,893	45,401
12	แก้งคร้อ	582.196	45	126	10	32,280	46,360	47,216	93,576
13	คอนสาร	966.665	125	85	8	15,155	23,079	23,378	46,457
14	ภักดีชุมพล	900.456	85	47	4	11,697	15,812	15,369	31,181
15	เนินสง่า	222.003	30	48	4	8,327	12,917	13,159	26,076
16	ซับใหญ่	225.000	55	37	3	5,525	7,880	7,597	15,477
รวม		12,778.287	-	1,620	124	394,064	562,900	574,457	1,137,357

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562

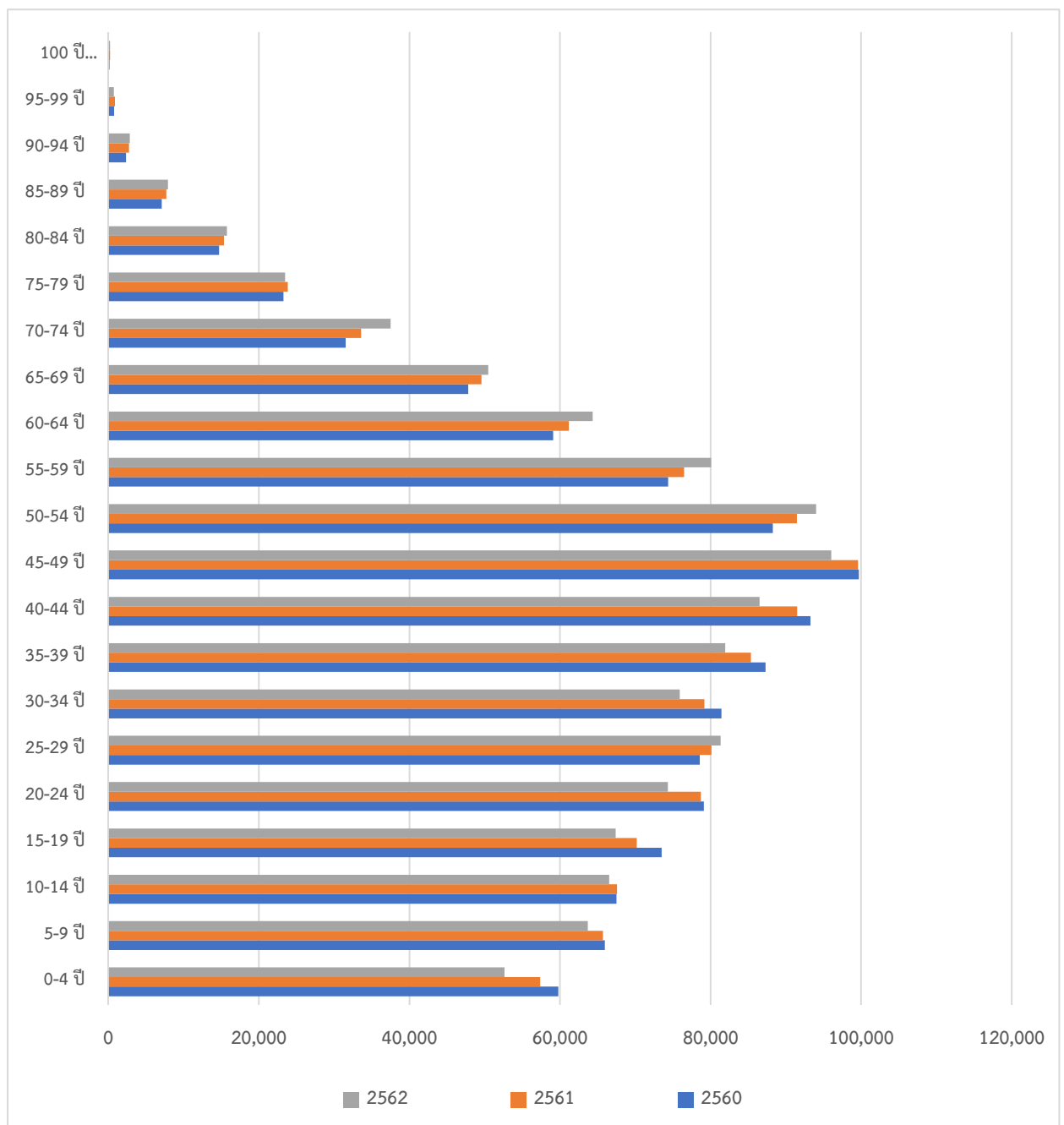
ตารางที่ 8 จำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิแยกตามช่วงอายุ ปี 2560-2562

ช่วงอายุ	2560	2561	2562
0-4 ปี	59,779	57,362	52,628
5-9 ปี	65,961	65,721	63,678
10-14 ปี	67,499	67,582	66,550
15-19 ปี	73,510	70,181	67,390
20-24 ปี	79,115	78,711	74,332
25-29 ปี	78,570	80,130	81,341
30-34 ปี	81,450	79,196	75,918
35-39 ปี	87,297	85,347	81,945
40-44 ปี	93,254	91,502	86,504
45-49 ปี	99,705	99,587	96,041
50-54 ปี	88,257	91,483	94,020
55-59 ปี	74,368	76,470	80,092
60-64 ปี	59,092	61,194	64,324
65-69 ปี	47,797	49,586	50,486
70-74 ปี	31,517	33,586	37,482
75-79 ปี	23,252	23,843	23,491
80-84 ปี	14,725	15,371	15,741
85-89 ปี	7,080	7,716	7,931

ช่วงอายุ	2560	2561	2562
90-94 ปี	2,371	2,733	2,840
95-99 ปี	768	890	725
100 ปีขึ้นไป	166	231	217
รวม	1,135,533	1,138,422	1,123,676

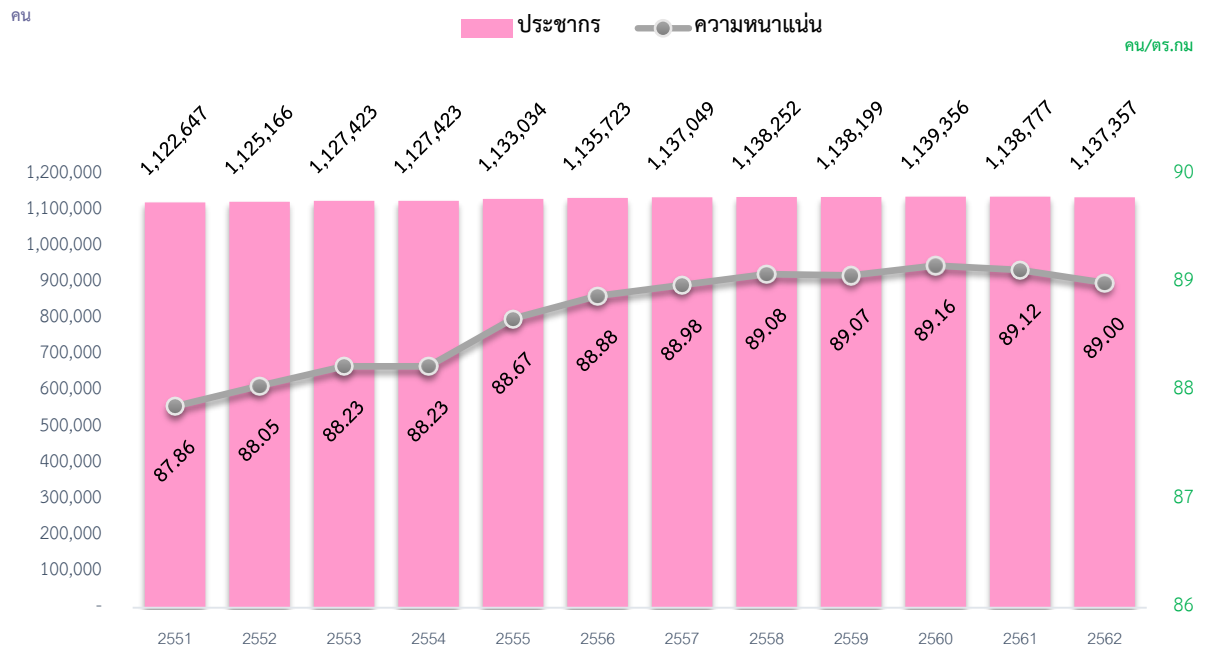
ที่มา : ระบบสถิติทางการทะเบียน

แผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิปี 2560-2562 จำแนกตามช่วงอายุ

จากแผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิปี 2560-2562 จำแนกตามช่วงอายุ พบว่าจำนวนประชากรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ลำดับอยู่ในช่วงวัยแรงงาน คือ อายุระหว่าง 44-49 ปี ร้อยละ 8.69 รองลงมาคือ อายุ 50-54 ปี ร้อยละ 8.06 อายุ 40-44 ปี ร้อยละ 7.98 อายุ 35-39 ปี ร้อยละ 7.49 และอายุ 25-29 ร้อยละ 7.06

แผนภูมิที่ 3 จำนวนและความหนาแน่นของประชากรจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2562

ที่มา: กรมการปกครอง

จากแผนภูมิที่ 3 จำนวนและความหนาแน่นของประชากรจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2562 จังหวัดชัยภูมิ มีประชากรทั้งสิ้น 1,137,357 คน เป็นชาย 562,900 คน เป็นหญิง 574,457 คน โดยแนวโน้มประชากรลดลงเล็กน้อย (อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากร ร้อยละ -0.12) และมีความหนาแน่นของประชากร 89.01 คนต่อตารางกิโลเมตร

บทที่ 3 สถานการณ์ทางสังคมของจังหวัด

3.1 สถานการณ์ทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ 9 จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย	ชาย	หญิง	รวม
1. เด็กและเยาวชน			
- เด็กแรกเกิด – 6 ขวบ	39,524	37,630	77,154
- เด็กวัยเรียน อายุ 5-14 ปี	66,983	63,245	130,228
- เด็กวัยรุ่น อายุ 15 – 21 ปี	48,560	46,512	95,072
2. วัยแรงงาน อายุ 15 – 59 ปี	368,971	368,612	737,583
3. ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป			
- อายุ 60 - 99	92,367	110,653	203,020
- อายุ 100 ปี ขึ้นไป	82	135	217

จากตารางที่ 9 จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย พบว่าเด็กและเยาวชน มีจำนวน 277,928 คน คิดเป็นร้อยละ 24.73 วัยแรงงาน อายุ 15 – 59 ปี มีจำนวน 737,583 คน คิดเป็นร้อยละ 65.64 และผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 203,237 คน คิดเป็นร้อยละ 18.09 ของประชากรทั้งหมดของจังหวัด

3.1.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชน (อายุ 0-21 ปี)

1) ข้อมูล ณ ธันวาคม 2562 มีประชากรเด็กและเยาวชน (อายุ 0-21 ปี) จำนวน 277,928 คน เป็นชาย 142,521 คน และหญิง 135,407 คน คิดเป็นร้อยละ 24.73 ของประชากรทั้งหมดของจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบจำนวนประชากรเด็ก (อายุ 0-21 ปี) ปี 2560-2562

เด็กและเยาวชน	2560	2561	2562
1. เด็กแรกเกิด – 6 ขวบ	85,744	83,935	77,154
2. เด็กวัยเรียน อายุ 5-14 ปี	133,460	133,303	130,228
3. เด็กวัยรุ่น อายุ 15 – 21 ปี	104,581	101,816	95,072

จากตารางที่ 10 เปรียบเทียบจำนวนประชากรเด็กและเยาวชน (อายุ 0-21 ปี) ปี 2560-2562 พบว่ามีแนวโน้มลดลงในอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกปี คือ เด็กแรกเกิด – 6 ขวบ ลดลงร้อยละ 2.11 และ ร้อยละ 8.07 เด็กวัยเรียน อายุ 5-14 ปี ลดลงร้อยละ 0.12 และร้อยละ 2.31 และเด็กวัยรุ่น อายุ 15 – 21 ปี ลดลงร้อยละ 2.64 และร้อยละ 6.62

3.1.2 สถานการณ์วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี)

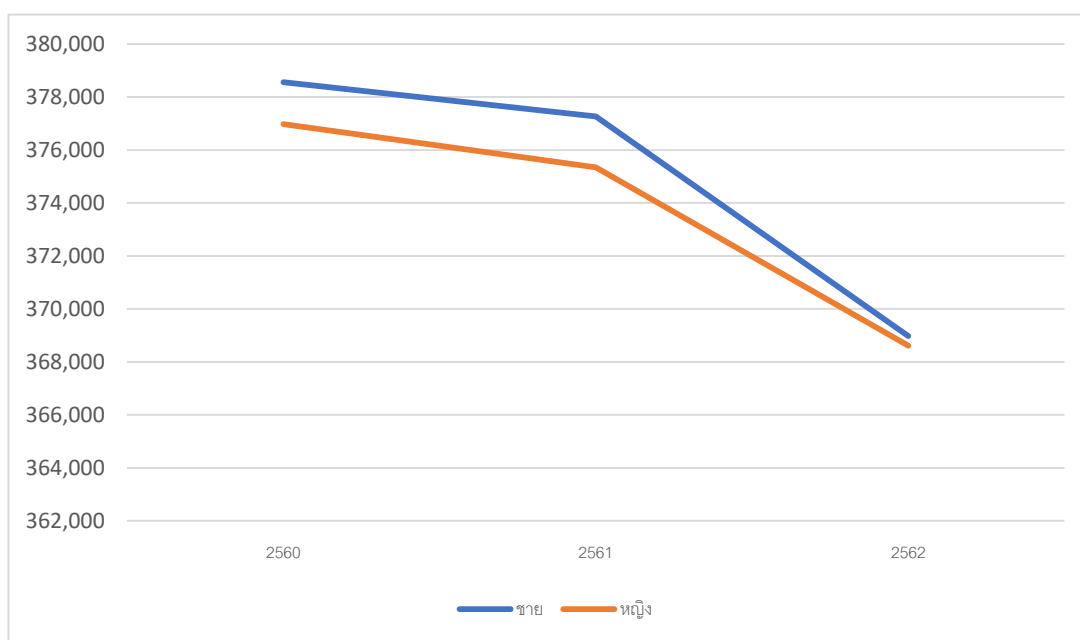
ข้อมูล ณ ธันวาคม 2562 ประชากรวัยแรงงานมีจำนวน 737,583 คน เป็นชาย 368,971 คน และหญิง 368,612 คน คิดเป็นร้อยละ 65.64 ของประชากรทั้งหมดของจังหวัด

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบจำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ปี 2560-2562

พ.ศ.	ชาย	หญิง	รวม
2560	378,552	376,974	755,526
2561	377,262	375,345	752,607
2562	368,971	368,612	737,583

จากตารางที่ 11 เปรียบเทียบจำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ปี 2560-2562 พบว่ามีแนวโน้มลดลงในอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกปี คือ ร้อยละ .38 และร้อยละ 1.99 ตามลำดับ ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าปี 2560-2563 วัยแรงงานเพศชายมีจำนวนเยอะกว่าเพศหญิง 0.42 0.51 และ 0.09 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4 แนวโน้มจำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ปี 2560-2562

3.1.3 สถานการณ์ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)

1) องค์การสหประชาชาติ (United Nations:UN) ได้ให้นิยาม ผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึงประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และแบ่งสังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่

- ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

- ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

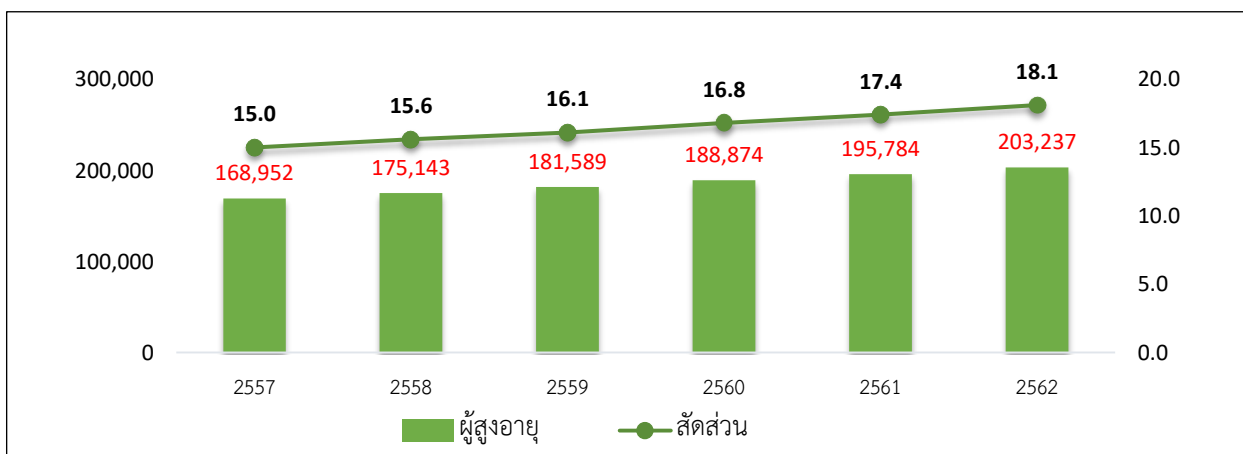
- ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

ตารางที่ 12 จำนวนผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้น ไป และ 65 ปีขึ้นไป ปี 2562

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
60 ปี ขึ้นไป	92,449	110,788	203,237	18.09
65 ปี ขึ้นไป	61,900	77,013	138,913	12.36

จากตารางที่ 12 จำนวนผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป และ 65 ปีขึ้นไป พบว่า จังหวัดชัยภูมิ ได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 18.09 หรือมีประชากรอายุ ตั้งแต่ 65 ปีร้อยละ 12.36 ของประชากรทั้งจังหวัด จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปี ซึ่งคาดการณ์ว่า จังหวัดชัยภูมิจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) ในปี 2565

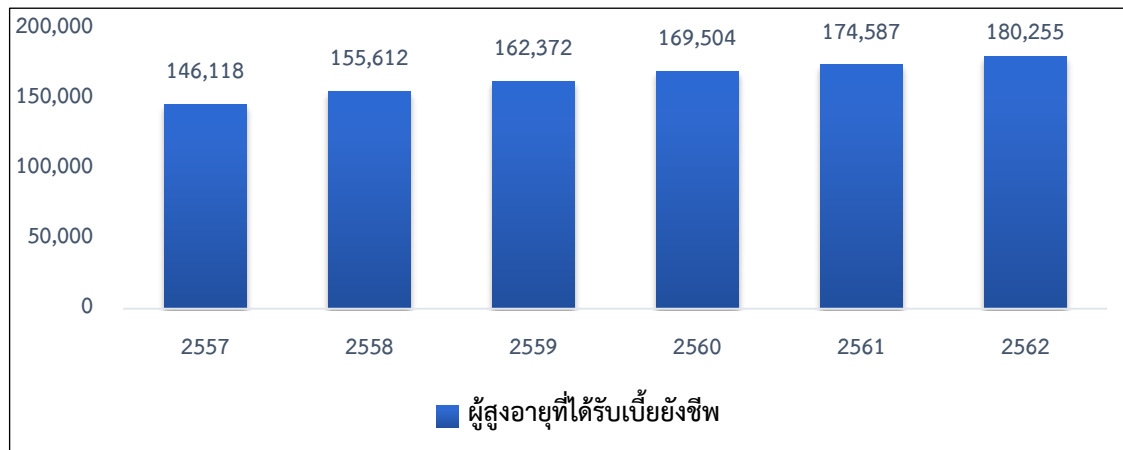
แผนภูมิที่ 5 เปรียบเทียบจำนวนประชากรผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ 2557-2562

ที่มา : กรมการปกครอง (เฉพาะผู้ที่มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน)

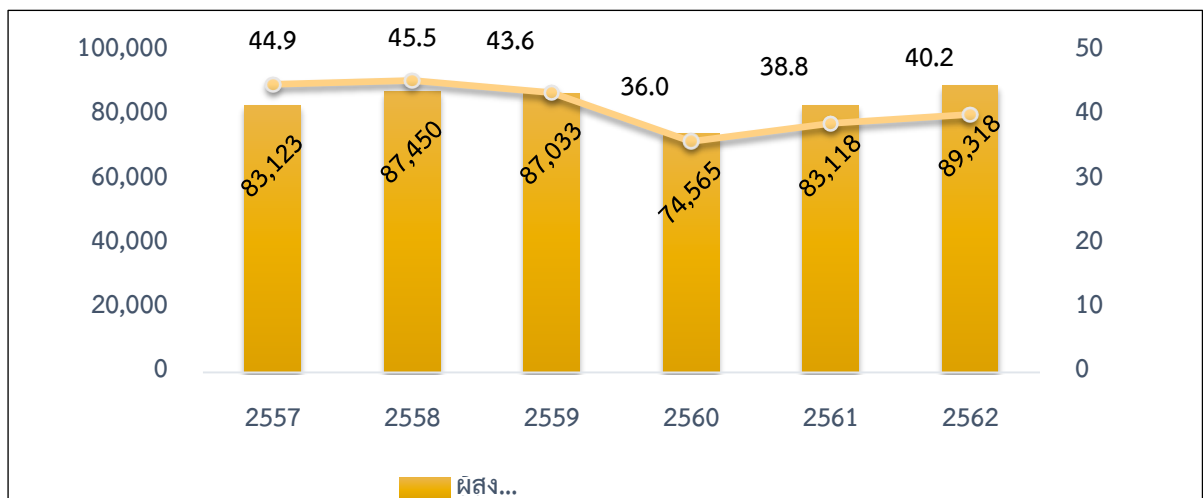
2) การได้รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ ในปี 2562 มีผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 180,255 คน (ร้อยละ 88.7 ของผู้สูงอายุที่มีชื่อในทะเบียนทั้งสิ้น)

แผนภูมิที่ 6 จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ พ.ศ.2557-2562

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

แผนภูมิที่ 7 จำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง/ครอบครัว พ.ศ. 2557- 2562

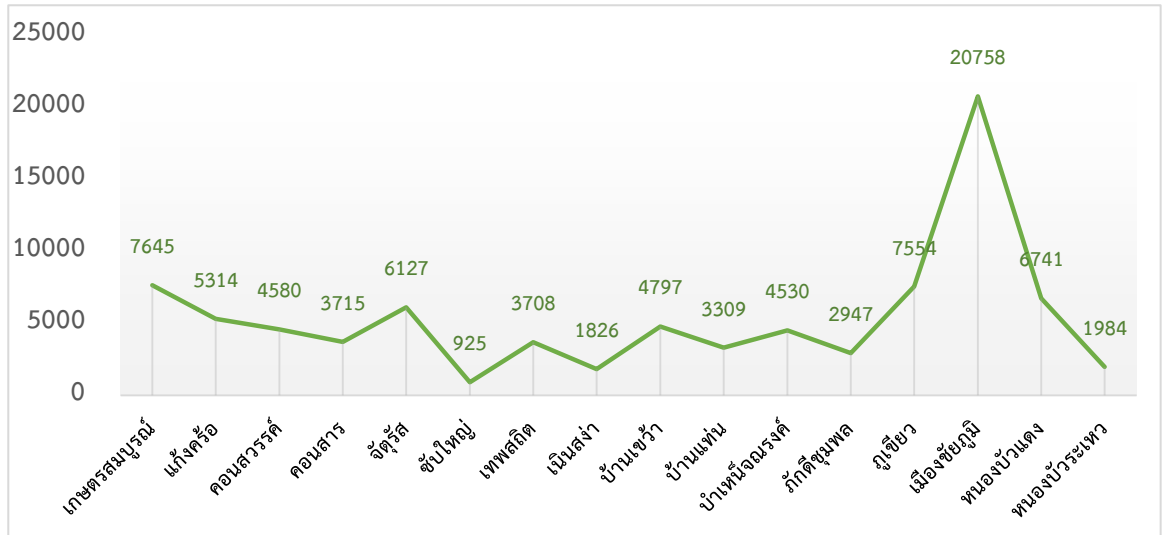
ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดชัยภูมิ

ปี 2562 มีผู้สูงอายุที่ทำงานหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว จำนวน 89,318 คนหรือร้อยละ 40.2 ของผู้สูงอายุที่สำนักงานสถิติจังหวัดสำรวจข้อมูล ยังคงทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง/ครอบครัว โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.3) มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ซึ่งภาครัฐก็มีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งตนเองได้แม้ว่าผู้สูงอายุจะมีรายได้จากบุตร คู่สมรส เงินบำเหน็จบำนาญ ดอกเบี้ย เงินออมและเบี้ยยังชีพจากราชการด้วย

3.1.4 สถานการณ์คนพิการ

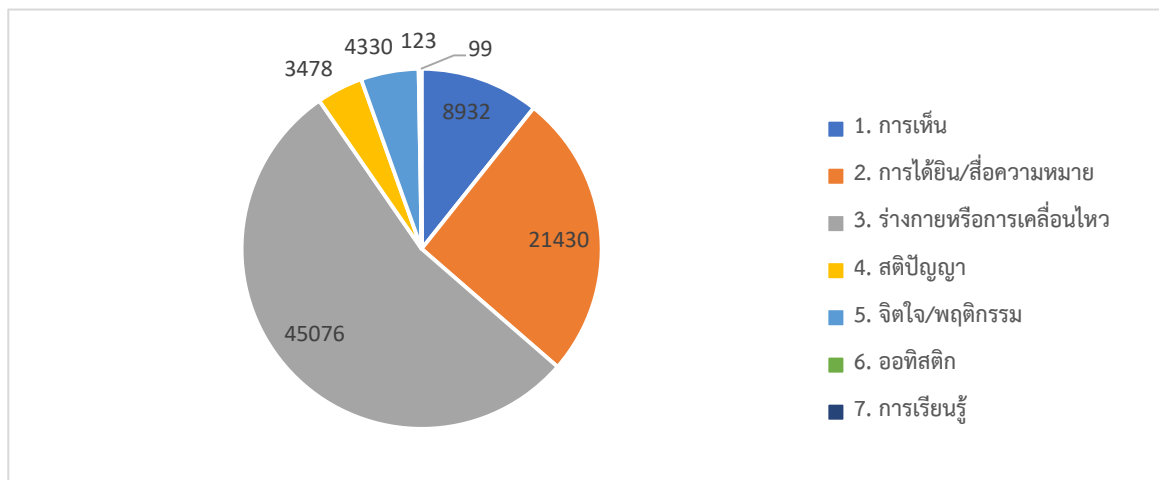
ข้อมูล ณ 28 กันยายน 2563 ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิมีคนพิการทั้งหมด 86,460 คน เพศชาย 40,764 คน และเพศหญิง 45,696 คน

แผนภูมิที่ 8 จำนวนคนพิการจังหวัดชัยภูมิรายอำเภอ

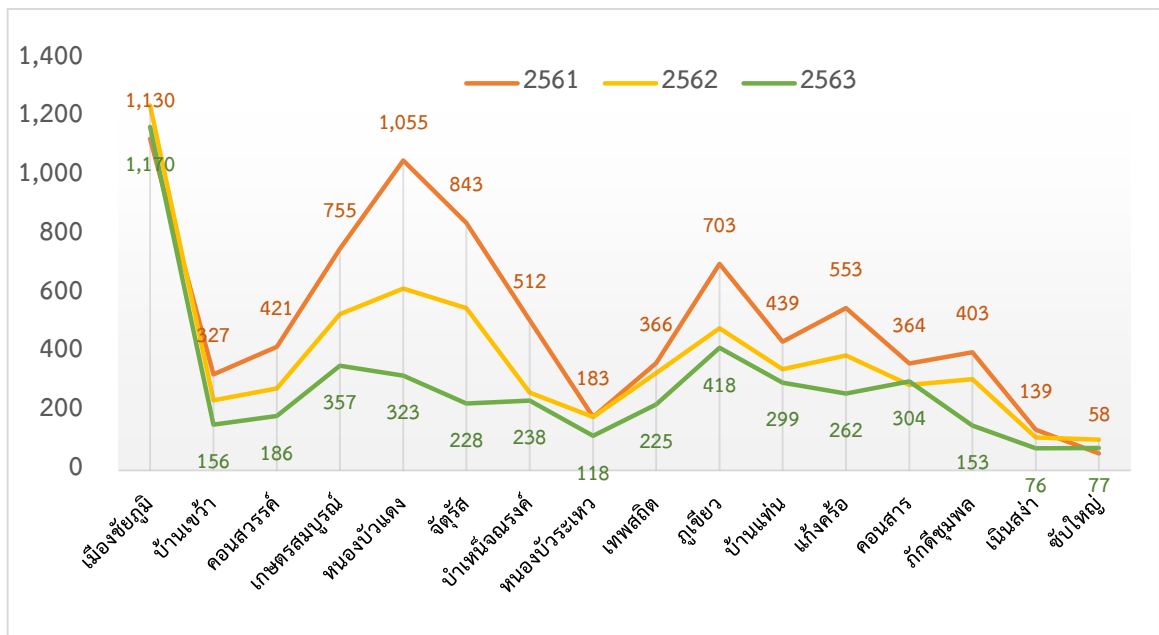
จากแผนภูมิที่ 8 จำนวนคนพิการจังหวัดชัยภูมิรายอำเภอ ปี 2563 พบว่า 5 อันดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ ร้อยละ 24.01 รองลงมาคือ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 8.84 อำเภอภูเขียว ร้อยละ 8.74 อำเภอหนองบัวแดง ร้อยละ 7.79 และอำเภอจัตุรัส ร้อยละ 7.09 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 9 สัดส่วนคนพิการจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามประเภทความพิการ

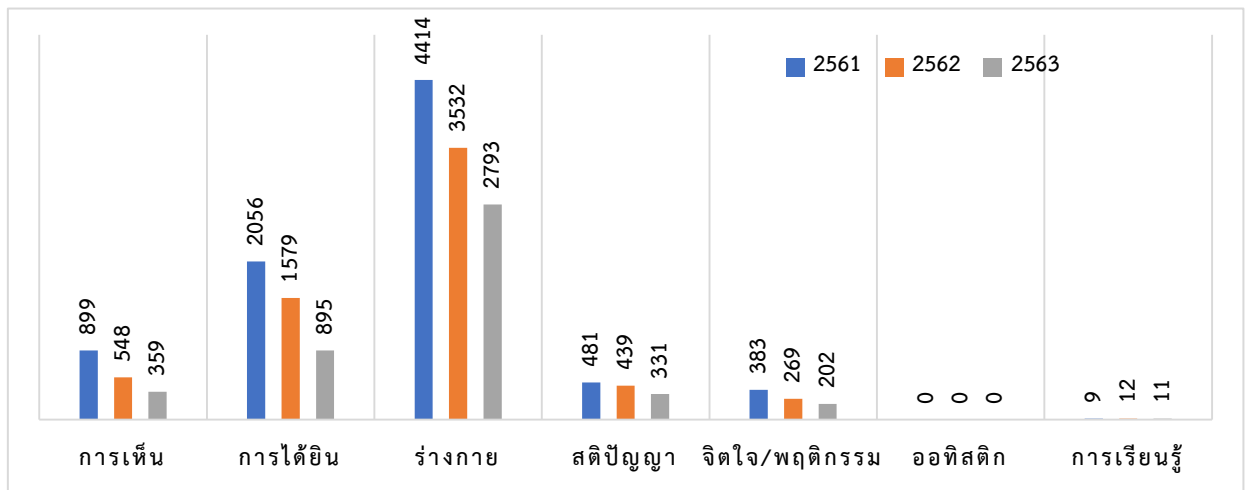
จากแผนภูมิที่ 9 สัดส่วนคนพิการจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามประเภทความพิการ พบว่าประเภทความพิการที่มีอัตราสูงสุดถึงน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ด้านร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ร้อยละ 54 ด้านการได้ยิน/สื่อความหมาย ร้อยละ 26 ด้านการเห็น ร้อยละ 11 ด้านจิตใจ/พฤติกรรม ร้อยละ 5 ด้านสติปัญญา ร้อยละ 4 ด้านการเรียนรู้ และด้านออทิสติก ร้อยละ 0

แผนภูมิที่ 10 เปรียบเทียบการจดทะเบียนคนพิการรายอำเภอ ปี 2561 -2563

จากแผนภูมิที่ 10 เปรียบเทียบการจดทะเบียนคนพิการรายอำเภอ ปี 2561 -2563 พบว่ามีแนวโน้มการจดทะเบียนคนพิการลดลงทุกอำเภอและลดลงทุกปี โดยมีอำเภอที่มีอัตราการลดลงมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ อำเภอจัตุรัส ลดลงร้อยละ 72.95 อำเภอหนองบัวแดง ลดลงร้อยละ 69.38 อำเภอเกษตรสมบูรณ์ ลดลงร้อยละ 52.71 อำเภอแก้งคร้อ ลดลงร้อยละ 52.62 และอำเภอภูเขียว ลดลงร้อยละ 40.54 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 11 เปรียบเทียบการจดทะเบียนคนพิการตามประเภทความพิการ ปี 2561-2563

จากแผนภูมิที่ 11 เปรียบเทียบการจดทะเบียนคนพิการตามประเภทความพิการ ปี 2561-2563 พบว่ามีแนวโน้มลดลง 5 ประเภท คือ ด้านการเห็น ร้อยละ 60.06 ด้านการได้ยิน/สื่อความหมาย ร้อยละ 56.46 ด้านจิตใจ/พฤติกรรม ร้อยละ 47.25 ด้านร่างกาย ร้อยละ 36.72 ด้านสติปัญญา 31.48 และด้านการเรียนรู้ที่มีอัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.22

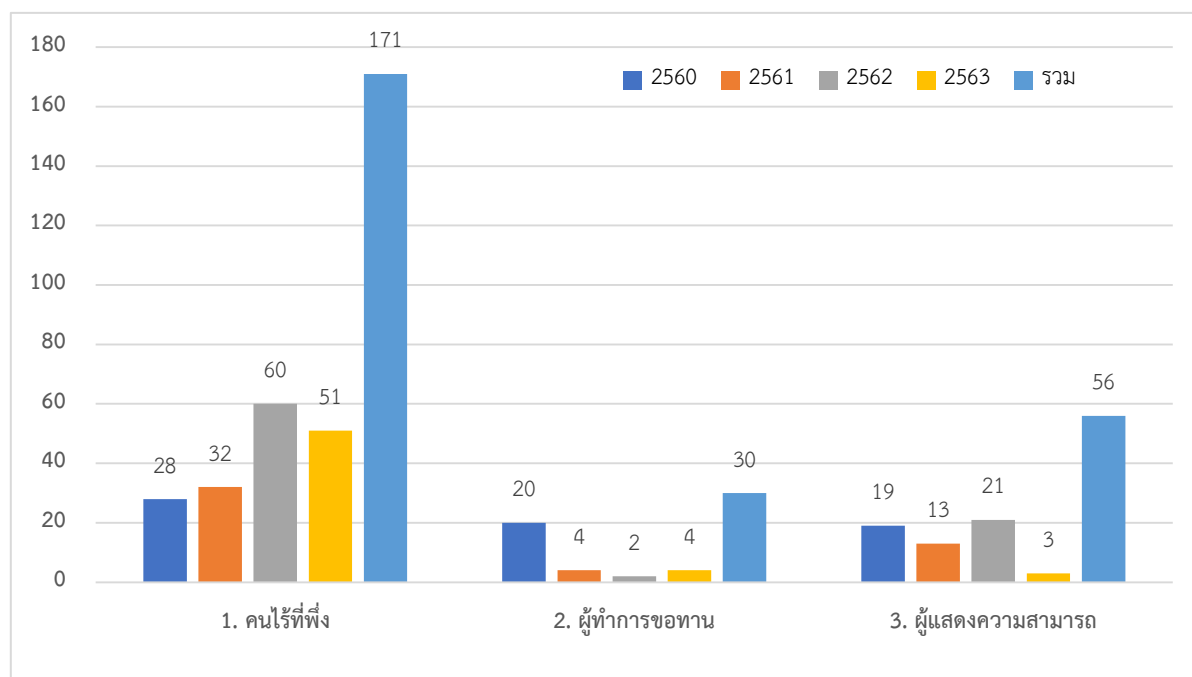
3.1.5 สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทาน

ตารางที่ 13 จำนวนคนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทานและผู้แสดงความสามารถ ปี 2560-2563

ประเภท	2560	2561	2562	2563	รวม
1. คนไร้ที่พึ่ง	28	32	60	51	171
2. ผู้ทำการขอทาน	20	4	2	4	30
3. ผู้แสดงความสามารถ	19	13	21	3	56
รวม	67	49	83	58	257

จากตารางที่ 13 จำนวนคนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทานและผู้แสดงความสามารถปี 2560-2563 พบว่าคนไร้ที่พึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2560 ในปี 2561 เพิ่มขึ้นร้อยละ 14.28 ปี 2562 เพิ่มขึ้นร้อยละ 114.28 ในปี 2563 เพิ่มขึ้นร้อยละ 82.14 ผู้ทำการขอทานมีแนวโน้มลดลงอย่างมากในปี 2561 ร้อยละ 80 ปี 2562 ร้อยละ 90 และคงที่ในปี 2563 และผู้แสดงความสามารถมีแนวโน้มไม่แน่นอน คือ ลดลงในปี 2561 ร้อยละ 31.57 ปี 2562 เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.52 และลดลงในปี 2563 ร้อยละ 84.21

แผนภูมิที่ 12 เปรียบเทียบจำนวนคนไร้ที่พึ่ง/ผู้ทำการขอทานและผู้แสดงความสามารถ ปี 2560-2563

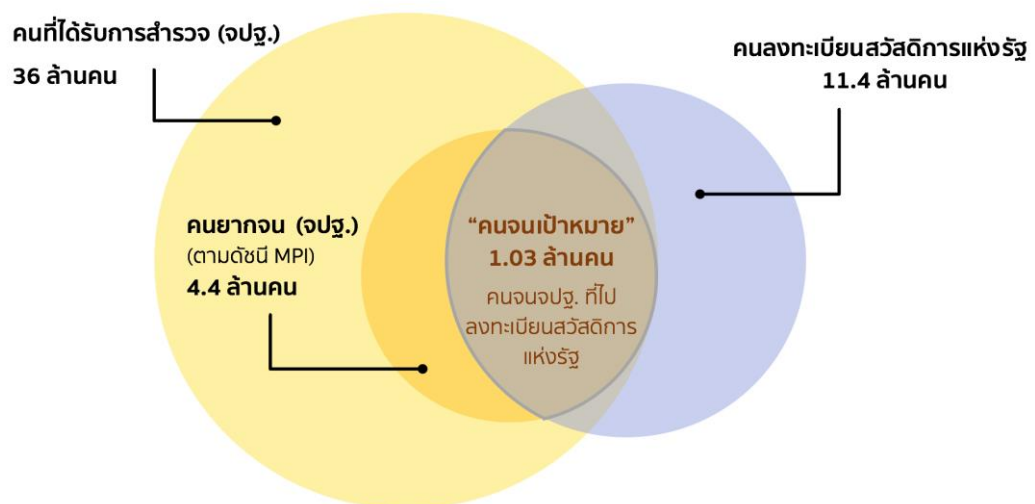

3.2 สถานการณ์ทางสังคมเชิงประเด็น

3.2.1 สถานการณ์ผู้ประสบปัญหาทางสังคม/ยากจน

TPMAP คือ ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform) ซึ่งได้รับการพัฒนาต่อยอดจากระบบบริหารจัดการข้อมูลคนจนแบบชี้เป้า (Thai Poverty Map and Analytics Platform) ให้สามารถครอบคลุมปัญหาที่กว้างขึ้น เช่น เด็กแรกเกิด การศึกษา ผู้สูงอายุ การพัฒนาสภาพที่อยู่อาศัย โดยยังคงความสามารถของระบบเดิมในการชี้เป้าความยากจนไว้ด้วย TPMAP จึงสามารถใช้ระบุปัญหาความยากจนในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น/ท้องที่ จังหวัด ประเทศ หรือปัญหาความยากจนรายประเด็น ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบ นโยบาย โครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้

หลักการทำงานของ TPMAP คืออาศัยข้อมูลจากหลายแหล่งมายืนยันซึ่งกันและกัน โดยในปัจจุบันใช้สมมติฐานว่าคนที่ได้รับการสำรวจว่าจน (survey-based) และยังมีลงทะเบียนว่าจนอีกด้วย (register-based) น่าจะเป็นคนจนเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน ดังนั้น TPMAP จึงตั้งต้นโดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จากกรมการพัฒนาชุมชน และข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐจากกระทรวงการคลัง มายืนยันซึ่งกันและกัน หรืออีกนัยหนึ่ง "คนจนเป้าหมาย" ใน TPMAP ก็คือคนจนใน จปฐ. ที่ไปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ

TPMAP ใช้วิธีการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index: MPI) ซึ่งคิดค้นโดย Oxford Poverty & Human Development Initiative และ United Nation Development Programmer ซึ่ง สศช. ได้นำมาปรับใช้กับประเทศไทย โดยดัชนีความยากจนหลายมิติ หรือ MPI อาศัยหลักการที่ว่า คนจนคือผู้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดีในมิติต่างๆ ซึ่ง TPMAP พิจารณาจาก 5 มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านความเป็นอยู่ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ

"คนจนเป้าหมาย" ในชัยภูมิ คือ คนจนที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน เนื่องจากเป็นคนที่ได้รับการสำรวจว่าจน (survey-based) จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และยังเป็นผู้ลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (register-based) จาก ข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ กระทรวงการคลังอีกด้วย ดังนี้

ตารางที่ 14 การสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

การสำรวจ	ครัวเรือน	คน
ได้รับการสำรวจ (จปฐ.)	261,732	807,217
ยากจน (จปฐ.)	18,018	69,213

"คนจนเป้าหมาย" คือคนยากจนจากการสำรวจ (จปฐ.) และยังเป็นคนที่ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีจำนวน 22,763 คน

สัดส่วน "คนจนเป้าหมาย" คือ จำนวน "คนจนเป้าหมาย" หรือ จำนวนคนจน (จปฐ.) ที่ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ เทียบร้อยละกับจำนวนคนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 2.82

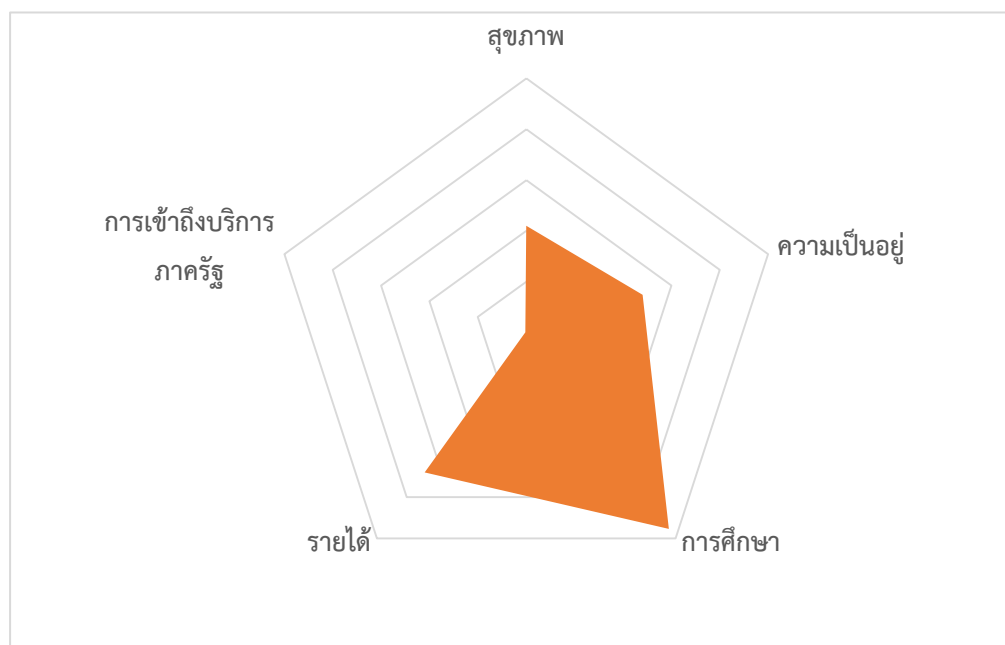
ตารางที่ 15 จำนวนคนจนและดัชนีความยากจน 5 มิติ

อำเภอ	จำนวนคนจน	ดัชนีความยากจน 5 มิติ				
		สุขภาพ	ความเป็นอยู่	การศึกษา	รายได้	การเข้าถึงบริการภาครัฐ
เกษตรสมบูรณ์	427	120	88	42	190	4
แก้งคร้อ	1,016	310	25	536	164	2
คอนสวรรค์	1,498	966	349	280	280	0
คอนสาร	2,055	25	27	1,559	519	2
จัตุรัส	2,168	241	256	1,025	879	2
ซับใหญ่	708	20	319	385	27	0
เทพสถิต	1,614	21	47	1,523	41	0
เนินสง่า	877	53	210	406	269	0
บ้านเขว้า	1,449	98	371	647	443	9
บ้านแพน	53	4	14	0	35	0
บำเหน็จณรงค์	3,317	935	1,186	1,226	1,078	2

อำเภอ	จำนวนคนจน	ดัชนีความยากจน 5 มิติ				
		สุขภาพ	ความเป็นอยู่	การศึกษา	รายได้	การเข้าถึงบริการภาครัฐ
ภักดีชุมพล	299	24	152	11	117	0
ภูเขียว	3,417	545	1,392	148	1,573	0
เมืองชัยภูมิ	1,033	705	105	61	190	3
หนองบัวแดง	2,467	130	265	1,429	887	13
หนองบัวระเหว	365	5	7	265	106	0
รวม	22,763	4,202	4,813	9,543	6,798	37

จากตารางที่ 15 จำนวนคนจนและดัชนีความยากจน 5 มิติ พบว่าจำนวนคนจนสูงสุด 5 ลำดับแรก คือ อำเภอภูเขียว ร้อยละ 15.01 รองลงมา คือ บำเหน็จณรงค์ ร้อยละ 14.57 หนองบัวแดง ร้อยละ 10.83 จัตุรัส ร้อยละ 9.52 และคอนสาร ร้อยละ 9.03 ตามลำดับ และดัชนีความยากจน 5 มิติ พบว่า ปัญหาความยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด คือ การศึกษา รองลงมา คือ รายได้ ความเป็นอยู่ สุขภาพ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 13 ดัชนีความยากจน 5 มิติ

ความยากจนสามารถวัดได้จากดัชนีความยากจนหลายมิติ หรือ ดัชนี MPI(Multidimensional Poverty Index) ที่พิจารณาจาก 5 มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ โดยที่คนจน 1 คน มีปัญหาได้มากกว่า 1 ด้าน

3.2.2 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

1) สถานการณ์จังหวัดชัยภูมิ โดย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ

2) ผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาคือเชื้อไวรัส COVID-19 จากฐานข้อมูล

ระบบ Thai QM

ตารางที่ 16 จำนวนผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาคือเชื้อไวรัส COVID-19

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งหมด	ลงทะเบียนเราไม่ทิ้งกัน
1	เมืองชัยภูมิ	18,681	10,268
2	บ้านเขว้า	11,515	4,991
3	คอนสวรรค์	20,324	7,642
4	เกษตรสมบูรณ์	25,349	9,784
5	หนองบัวแดง	17,314	7,776
6	อำเภอจัตุรัส	23,810	7,575
7	บำเหน็จณรงค์	14,697	6,790
8	หนองบัวระเหว	9,317	2,175
9	เทพสถิต	14,016	6,701
10	ภูเขียว	31,236	14,156
11	บ้านแท่น	7,019	3,588
12	แก้งคร้อ	12,456	7,249
13	คอนสาร	16,400	7,846
14	ภักดีชุมพล	2,950	1,394

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งหมด	ลงทะเบียนเราไม่ทิ้งกัน
15	เนินสง่า	3,835	1,579
16	ซับใหญ่	3,345	1,571
รวม		232,264	101,085

จากตารางที่ 16 จำนวนผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาเชื้อไวรัส COVID-19 พบว่าจังหวัดชัยภูมิมีผู้ได้รับผลกระทบ ร้อยละ 20.42 เมื่อเทียบกับประชากรทั้งจังหวัด และ 5 ลำดับแรก คือ อำเภอภูเขียว อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอจัตุรัส อำเภอกอนสวรรค์ และอำเภอเมืองชัยภูมิ ตามลำดับ

3) การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

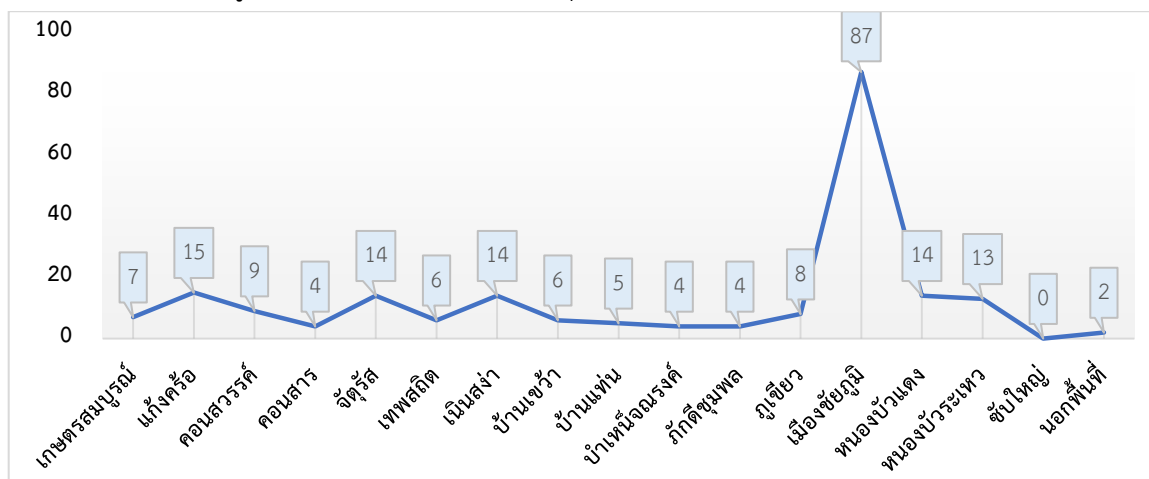
ตารางที่ 17 การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19

การช่วยเหลือ	จำนวนคน	จำนวนเงิน
1. เงินเยียวยาและชดเชยให้แก่ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบ		
- เด็กแรกเกิด	26,649	-
- ผู้สูงอายุ	59,390	-
- คนพิการ	37,005	-
1. เงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง		
- พมจ.	993	2,000,000
- ศคพ.	1,780	3,584,000
2. เงินสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉิน (พมจ.)	612	1,223,000
3. เงินสงเคราะห์ค่าจัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณี (พมจ.)	113	226,000
4. เงินสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน (พมจ.)	1,234	2,468,000
5. เงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก (พมจ.)	283	567,500
6. เงินสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (พมจ.)	235	470,000
7. เงินสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอดส์และครอบครัว (ศคพ.)	99	198,000
8. เงินอุดหนุน ด้านเงินทุนประกอบอาชีพแก่ผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ (ศคพ.)	16	80,000
รวม	5,365	10,816,500

3.2.3 สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว

สถิติการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือ ของศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ตั้งแต่ ปี 2550 - ก.ย. 2563 อยู่ระหว่างการดำเนินการ 1 ราย ติดตาม 19 ราย ยุติเรื่องแล้ว 192 ราย รวม 212 ราย

แผนภูมิที่ 14 สถิติการกระทำความรุนแรงในครอบครัวรายตามอำเภอ

จากแผนภูมิที่ 14 สถิติการกระทำความรุนแรงในครอบครัวรายตามอำเภอ พบว่า 5 ลำดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ ร้อยละ 41.04 รองลงมาคือ อำเภอแก้งคร้อ ร้อยละ 7.07 อำเภอหนองบัวแดง อำเภอจตุรัส และอำเภอเนินสง่า ร้อยละ 6.60 อำเภอหนองบัวระเหว ร้อยละ 6.13 และอำเภอคอนสวรรค์ ร้อยละ 4.24 ตามลำดับ

ตารางที่ 18 สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ลำดับ	สาเหตุการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว	จำนวน/ราย
1	การพนัน	2
2	ความสัมพันธ์ในครอบครัว	30
3	ความเครียด	11
4	เศรษฐกิจ	18
5	นอกใจ/หึงหวง	47
6	สุรา	96
7	ป่วยทางจิต	7
8	ละเมิดทางเพศ	1

จากตารางที่ 18 สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พบว่า 5 ลำดับแรก คือ สุรา ร้อยละ 45.28 รองลงมาคือ นอกใจ/หึงหวง ร้อยละ 22.17 ความสัมพันธ์ในครอบครัว ร้อยละ 14.15 เศรษฐกิจ ร้อยละ 8.49 และความเครียด ร้อยละ 5.18 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 ประเภทความรุนแรงในครอบครัว

ลำดับ	ประเภทความรุนแรง	จำนวน/ราย	หมายเหตุ
1	ร่างกาย	148	เสียชีวิต 13 ราย
2	จิตใจ	70	
3	เพศ	2	

จากตารางที่ 19 ประเภทความรุนแรงในครอบครัว พบว่าการกระทำความรุนแรงต่อร่างกายสูงถึง ร้อยละ 67.27 กระทำความรุนแรงต่อจิตใจ ร้อยละ 31.82 และกระทำความรุนแรงต่อเพศ ร้อยละ 0.91 ซึ่งมีอัตราการเสียชีวิตจากการกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย ร้อยละ 8.78

ตารางที่ 20 จำนวนผู้กระทำความรุนแรง – ผู้ถูกกระทำความรุนแรง

รายการ	ชาย	หญิง	หมายเหตุ
1. ผู้กระทำความรุนแรง	185	27	
2. ผู้ถูกกระทำความรุนแรง	15	197	เป็นเด็ก 6 คน

จากตารางที่ 20 จำนวนผู้กระทำความรุนแรง – ผู้ถูกกระทำความรุนแรง พบว่าผู้กระทำความรุนแรงเป็นเพศชายร้อยละ 87.26 เพศหญิง ร้อยละ 12.73 และ ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นเพศชาย ร้อยละ 7.07 เพศหญิง ร้อยละ 92.92 นอกจากนี้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นเด็กอายุไม่ถึง 15 ปี ร้อยละ 2.83

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ของผู้กระทำความรุนแรง – ผู้ถูกกระทำความรุนแรง

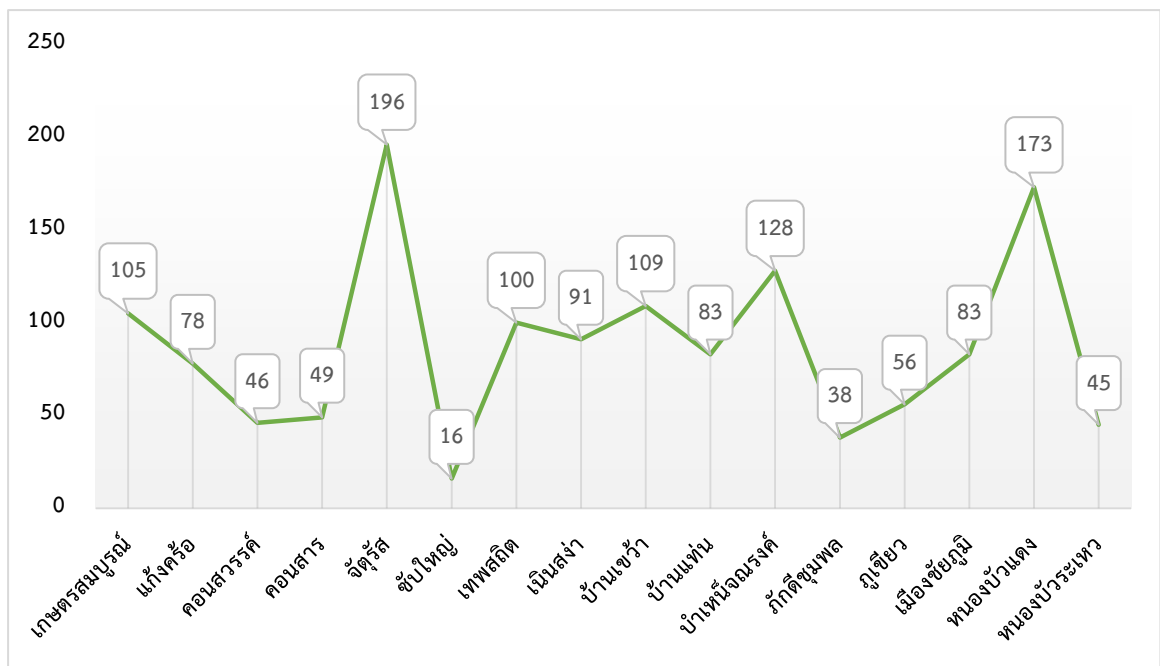
ลำดับ	ความสัมพันธ์	จำนวน	หมายเหตุ
1	สามี – ภรรยา	144	
2	อดีตสามี – ภรรยา	13	
3	พี่ – น้อง	7	
4	บิดา – บุตร	9	
5	มารดา – บุตร	29	
6	พ่อตา – แม่ยาย – ลูกสะใภ้ – ลูกเขย	6	
7	ญาติพี่น้อง	4	

จากตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ของผู้กระทำความรุนแรง – ผู้ถูกกระทำความรุนแรง พบว่า 5 อันดับแรก คือ สามี – ภรรยา ร้อยละ 67.92 รองลงมาคือ มารดา – บุตร ร้อยละ 13.68 อดีตสามี – ภรรยา ร้อยละ 6.13 และบิดา – บุตร ร้อยละ 4.24 ตามลำดับ

3.2.4 สถานการณ์การพัฒนาที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ในฐานะเลขานุการ คณะทำงานการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมจังหวัดชัยภูมิด้านสังคม ได้จัดทำโครงการการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสจังหวัดชัยภูมิ และจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานวาระจังหวัด การพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสจังหวัดชัยภูมิ ประจำปีงบประมาณ 2562 เพื่อขับเคลื่อนวาระ ด้านสังคมของจังหวัด ให้ผู้ด้อยโอกาสจังหวัดชัยภูมิที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยได้เข้าถึงสวัสดิการจากภาครัฐ โดยมีการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคท้องถิ่น เข้าช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา และจัดทำข้อมูลผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยของจังหวัดชัยภูมิ ดังตารางต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 15 จำนวนผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยรายอำเภอ

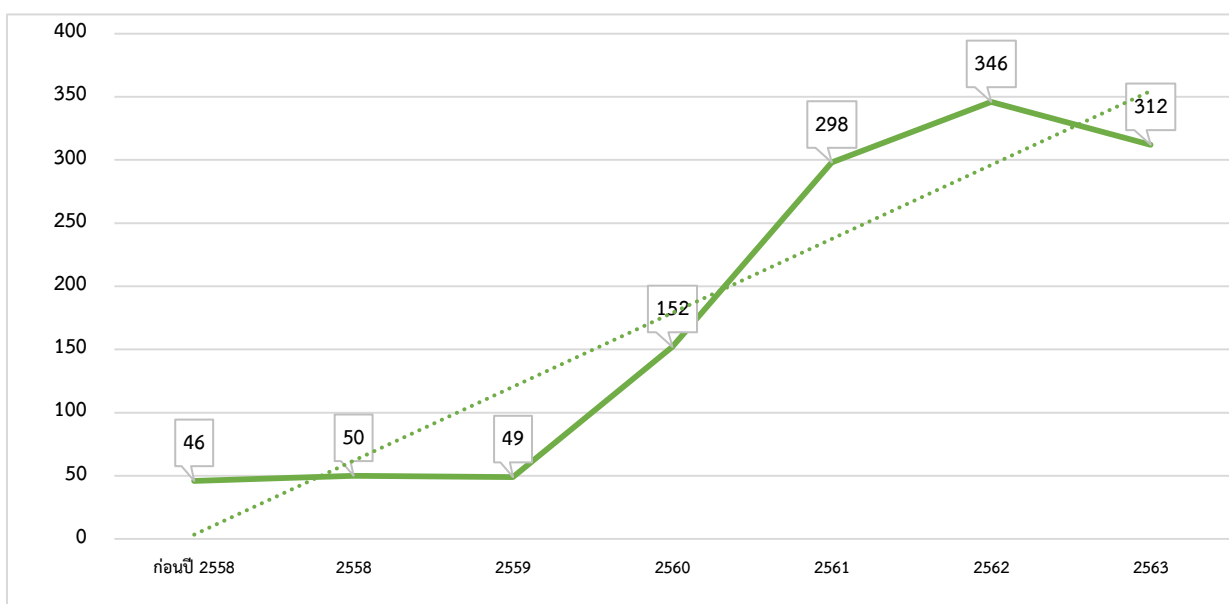
จากแผนภูมิที่ 15 จำนวนผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย รายอำเภอ พบว่าอำเภอที่มีผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย 5 อันดับแรก คือ อำเภอจตุรัส ร้อยละ 14.04 รองลงมาคือ อำเภอหนองบัวแดง ร้อยละ 12.39 อำเภอบ้านหัน ร้อยละ 9.17 อำเภอบ้านเขว้า ร้อยละ 7.80 และอำเภอเกษตรสมบูรณ์ ร้อยละ 7.52 ตามลำดับ

ตารางที่ 22 การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ ก่อนปี 2558-2563

หน่วยงาน	ก่อนปี 2558	2558	2559	2560	2561	2562	2563	รวม
1. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์จังหวัดชัยภูมิ								
1.1 ผู้สูงอายุ (กรม ผส.)			13	12	105	57	39	226
1.2 คนพิการ (กรม พก.)		26	15	15	20	56	54	186
2. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)					150	135	151	436
3. องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ		13	21	35	23	71	30	193
4. สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดชัยภูมิ						16	16	32
5. โครงการบ้านปันรัก ครูเมตตา พระกรุณา						11	22	33
6. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ	46	11	0	90	-	-	-	147
รวม	46	50	49	152	298	346	312	1,253

จากตารางที่ 22 การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ ก่อนปี 2558-2563 พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีในอัตราร้อยละ 8.69 6.52 230.43 547.82 652.17 และ 578.26 ตามลำดับ ซึ่งงบประมาณภาครัฐในแต่ละปีแต่ละหน่วยงาน จะถูกจัดสรรตามบทบาทภารกิจ จังหวัดชัยภูมิจึงเริ่มส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยมากขึ้น

แผนภูมิที่ 16 แนวโน้มการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยจังหวัดชัยภูมิ

3.2.5 สถานการณ์โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

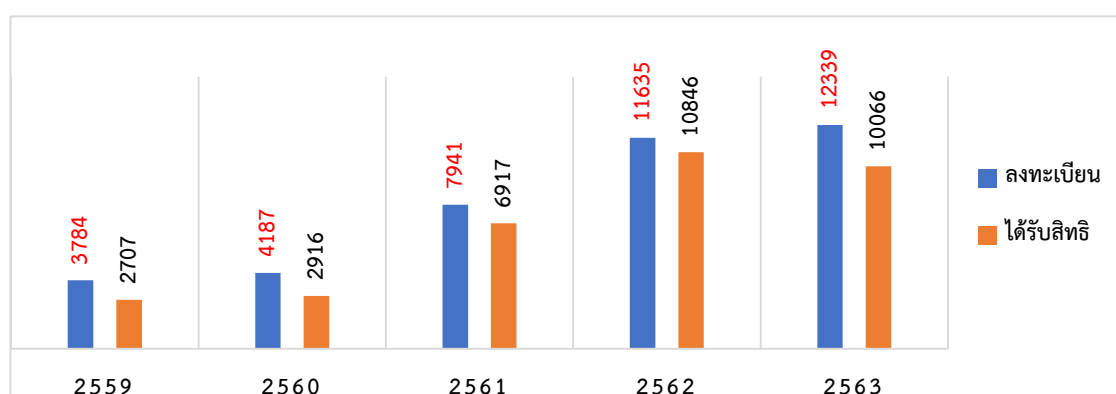
โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นนโยบายสำคัญระดับชาติตามแผนบูรณาการการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต เป็นการสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมโดยการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนให้แก่เด็กแรกเกิดในครัวเรือนยากจนหรือครัวเรือนที่เสี่ยงต่อความยากจน เป็นมาตรการให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง นำเด็กเข้าสู่ระบบบริการของรัฐ เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย รวมทั้งเป็นหลักประกันให้เด็กได้รับสิทธิด้านการอยู่รอดและการพัฒนาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) โดยให้เงินอุดหนุนแก่เด็กแรกเกิด จนถึงอายุ ๖ ปี เดือนละ ๖๐๐ บาท/คน สำหรับครอบครัวที่มีรายได้ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี ข้อมูล ณ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๓ จังหวัดชัยภูมิมีผู้ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำนวน ๓๓,๕๑๐ ราย ดังนี้

ตารางที่ ๒๓ จำนวนผู้มีสิทธิรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปี ๒๕๕๙-๒๕๖๓

รายการ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	รวม
๑. ผู้ลงทะเบียน	3,784	4,187	7,941	11,635	12,339	39,886
๒. ผู้ไม่ได้รับสิทธิ	1,077	1,271	1,024	789	2,273	6,434
๓. ผู้มีสิทธิ	2,707	2,916	6,917	10,846	10,066	33,452
๔. จำนวนบุตรผู้มีสิทธิ	2,720	2,919	6,920	10,857	10,094	33,510

จากตารางที่ ๒๓ จำนวนผู้มีสิทธิรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปี ๒๕๕๙-๒๕๖๓ พบว่าผู้ลงทะเบียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ร้อยละ ๑๐.๖๕ ๑๐๙.๘๖ ๒๐๗.๔๘ และ ๒๒๖.๐๘ ตามลำดับ เป็นผู้มีสิทธิร้อยละ ๘๓.๘๗ และผู้ไม่ได้รับสิทธิ ร้อยละ ๑๖.๑๓ เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งหมดของจังหวัด ทั้งนี้ยังอธิบายได้ว่าเด็กแรกเกิด - ๖ ขวบ เข้าถึงสวัสดิการของรัฐได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ร้อยละ ๔๓.๕๒ เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กแรกเกิด - ๖ ขวบ ทั้งหมดของจังหวัด

แผนภูมิที่ ๑๗ เปรียบเทียบจำนวนผู้ลงทะเบียน - ผู้มีสิทธิ

3.2.6 สถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

1) การขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 จังหวัดชัยภูมิ มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตามที่ พรบ.กำหนดและมีคณะกรรมการฯเพิ่มเติมจากฝ่ายการศึกษาที่ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ แต่งตั้งเพิ่มเติมเพื่อการขับเคลื่อนการสอนเพศวิถีศึกษาที่เข้มแข็ง ยั่งยืน โดยในระดับจังหวัดมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่านคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ตามยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ โดยมีกฎกระทรวงแต่ละกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงาน ส่วนของระดับอำเภอและตำบล ขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการพขอ. เป็นกลไกในการทำงาน ขับเคลื่อนงบประมาณมีผู้ประสานงานหลักทั้งส่วนของโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเชื่อมประสานงาน กำหนดแผนการพัฒนาโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ให้เป็นพื้นที่นำร่องและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของแต่ละอำเภอ ในปี 2563 จังหวัดชัยภูมิได้ขับเคลื่อนให้มืองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 5 แห่ง รวมถึงให้มีการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้ได้ตามมาตรฐานศูนย์บริการสุขภาพที่เป็นมิตร ฉบับปรับปรุง ปี 2562 และเน้นดำเนินงานตามแนวทางของมาตรฐานอำเภออนามัยการเจริญพันธุ์ บูรณาการของทุกภาคส่วนทุกระดับ บางอำเภอได้กำหนดเป็นประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหา/พัฒนาสุขภาพตามกลุ่มวัยในพื้นที่

2) ผลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

ตารางที่ 24 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดจังหวัดชัยภูมิ ปี 2563

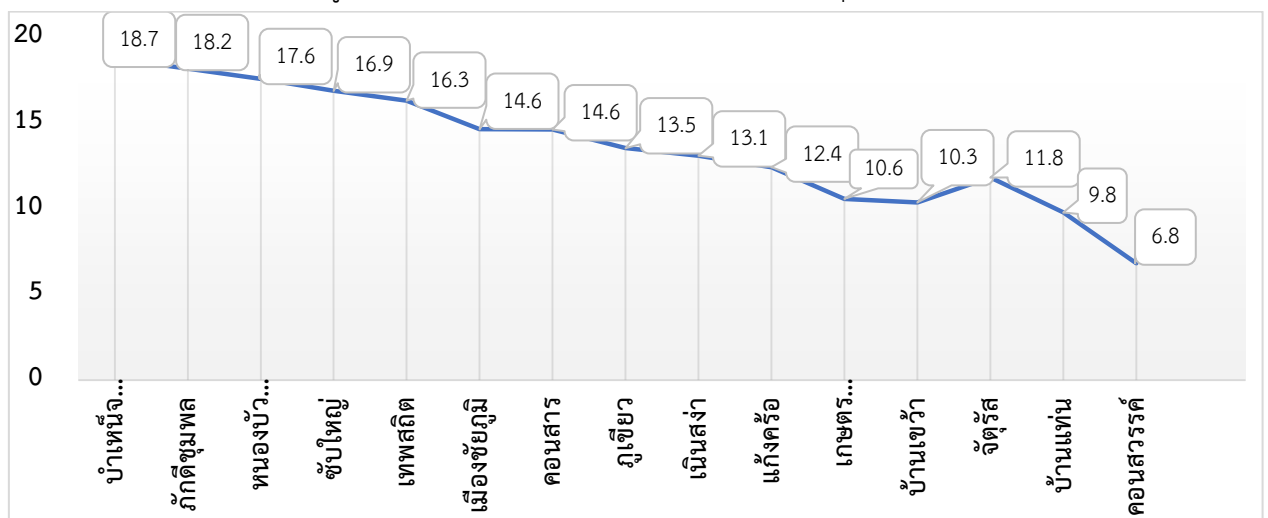
ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์เป้าหมาย	เป้า หมาย	ผล งาน	อัตรา/ ร้อยละ
1	อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี	ไม่เกิน 34 ต่อพันประชากร หญิงอายุ 15-19 ปี	28,481	417	14.64
2	อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี	ไม่เกิน 1.1 ต่อพันประชากร หญิงอายุ 10-14 ปี	28,644	12	0.42
3	ร้อยละการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี	ไม่เกินร้อยละ 14 (ในปี 2563)	567	93	16.40
4	ร้อยละของหญิงอายุน้อยกว่า 20 ปี ที่ได้รับ บริการคุมกำเนิดด้วยวิธีสมัยใหม่ (Modern Methods) หลังคลอดหรือหลังแท้ง	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	567	275	48.50
5	ร้อยละของหญิงไทยอายุน้อยกว่า 20 ปี หลังคลอด หรือหลังแท้งที่คุมกำเนิดได้รับการคุมกำเนิดด้วย วิธีกึ่งถาวร (ยาฝังคุมกำเนิด/ห่วงอนามัย)	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	275	205	74.55

ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์เป้าหมาย	เป้า หมาย	ผล งาน	อัตรา/ ร้อยละ
6	ร้อยละของโรงพยาบาลผ่านเกณฑ์มาตรฐาน บริการสุขภาพที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่น (ฉบับ บูรณาการ)	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	16	16	100
7	อำเภอผ่านเกณฑ์มาตรฐานอำเภออนามัย การเจริญพันธุ์	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	16	16	100

ซึ่งตามตัวชี้วัดต้องให้การคุมกำเนิดหลังคลอดหรือแท้งไม่เกิน 42 วัน แต่ถ้ามาตรวจหลังคลอดจะเกิน 42 วัน จังหวัดชัยภูมิจึงมีแนวทางในการดำเนินงานให้ต่อเนื่องและเข้มข้น เรื่องการคุมกำเนิดกึ่งถาวรหลังคลอด ก่อนออกจากโรงพยาบาล และการให้ความรู้หญิงหลังคลอดในการคุมกำเนิด การเว้นระยะการมีบุตร ผ่านกลไกการดำเนินงานคลินิกวัยรุ่น และอำเภออนามัยการเจริญพันธุ์ ซึ่งการตั้งครุฑฯ จังหวัดชัยภูมิ มีนโยบายให้มีการคุมกำเนิดกึ่งถาวรหลังคลอดหรือหลังแท้ง และการคุมกำเนิดในหญิงอายุน้อยกว่า 20 ปีที่มาคลอดหรือแท้งทุกราย ข้อมูลการคุมกำเนิดด้วยวิธีสมัยจังหวัดชัยภูมิ ไตรมาสแรก ยังไม่ผ่านเกณฑ์เป้าหมาย

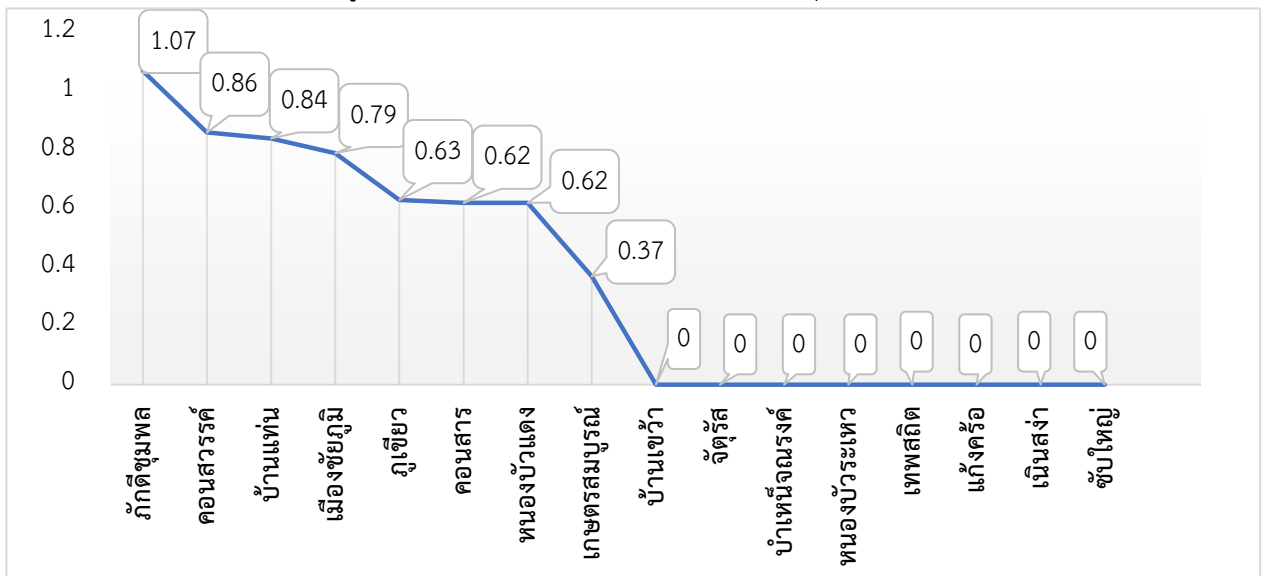
3) อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10 – 19 ปี ข้อมูลจากระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (HDC) ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2563

แผนภูมิที่ 18 แสดงอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี

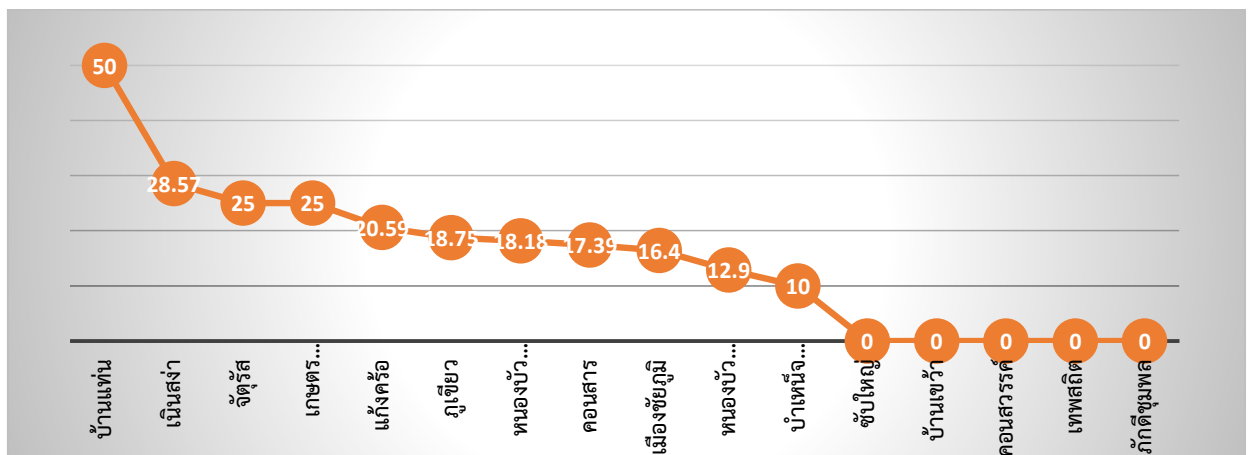
จากแผนภูมิที่ 18 อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี เป้าหมายไม่เกิน 34 ต่อพันประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งจังหวัดชัยภูมิ ภาพรวมทั้งจังหวัด 14.64 ซึ่งไม่เกินค่าเป้าหมาย และรายอำเภอก็ไม่เกินค่าเป้าหมาย ซึ่งสูงสุด คืออำเภอบำเหน็จณรงค์ 18.78 ต่อพันประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งจากการดำเนินงาน ตามพรบ..ป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นฯ ที่ต่อเนื่องทำให้อัตราการคลอดในหญิงอายุ 15-19 ปี ลดลงเรื่อย ๆ

แผนภูมิที่ 19 แสดงอัตราคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี

จากแผนภูมิที่ 19 อัตราการคลอดหญิงอายุ 10-14 ปี เป้าหมายไม่เกิน 1.1 ต่อพันประชากร หญิงอายุ 10-14 ปี ในปี 2563 จังหวัดชัยภูมิไม่เกินค่าเป้าหมาย คือ 0.42 และเมื่อดูรายอำเภอ อำเภอที่สูงที่สุด คือ อำเภอภักดีชุมพล เท่ากับ 1.07 ต่อพันประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี ซึ่งยังไม่เกินค่าเป้าหมาย และมีหญิงอายุ 10-14 ปี คลอด 1 ราย

แผนภูมิที่ 20 แสดงร้อยละการตั้งครรภ์ซ้ำหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี

จากแผนภูมิที่ 20 ร้อยละการตั้งครรภ์ซ้ำหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ค่าเป้าหมายไม่เกิน ร้อยละ 14 ซึ่งปี 2562 เท่ากับ 13.94 ในปี 2563 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.40 และอำเภอที่มีค่าเป้าหมายเกินร้อยละ 14 ได้แก่ บ้านแท่น เนินสง่า จัตุรัส เกษตรสมบูรณ์ แก้งคร้อ ภูเขียว หหนองบัวระเหว คอนสาร และเมืองชัยภูมิ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลในรายที่ตั้งครรภ์ซ้ำ เป็นรายที่ไม่ได้คุมกำเนิดกึ่งถาวร และเป็นรายที่ตั้งครรภ์จากการแต่งงานใหม่ และไปทำงานต่างจังหวัดแล้วกลับมาคลอดในพื้นที่ จังหวัดชัยภูมิจึงมีแนวทางในการดำเนินงานให้ต่อเนื่องและเข้มข้น เรื่องการคุมกำเนิดกึ่งถาวรหลังคลอด ก่อนออกจากโรงพยาบาล และการให้ความรู้หญิงหลังคลอดในการคุมกำเนิด การเว้นระยะการมีบุตร ผ่านกลไกการดำเนินงานคลินิกวัยรุ่น และอำเภออนามัยการเจริญพันธุ์

3.2.7 สถานการณ์ครอบครัวแห่งกลาง

คำนิยามของครอบครัวและครอบครัวแห่งกลาง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559) ได้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งระบุรูปแบบและองค์ประกอบของครอบครัว ไว้ ดังนี้

1) ครอบครัวเดี่ยว มี 2 รูปแบบ ได้แก่ ครอบครัว 1 รุ่น คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีและภรรยา และครอบครัว 2 รุ่น คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก

2) ครอบครัวขยาย หรือ ครอบครัว 3 รุ่น คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกอยู่ร่วมกับปู่ ย่า ตา ยาย

3) ครอบครัวลักษณะเฉพาะ หมายถึง ครอบครัวที่มีองค์ประกอบ หรือ ต้องการเฉพาะด้าน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อ หรือ แม่ เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวผู้สูงอายุอยู่ด้วยกัน ลำพัง ครอบครัวที่มีเพศเดียวกัน ครอบครัวที่มีภาวะดูแลสมาชิกที่เจ็บป่วย พิการ ต้องชัง และครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UN Population Fund:UNFPA) นิยาม ครอบครัวแห่งกลาง (Skipped-generation Household) คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลพวงจากการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองของคนรุ่นพ่อแม่ที่เป็นวัยแรงงาน (UNFPA,2010)

ครัวเรือนแห่งกลาง (Skipped generation household) เป็นบรรทัดฐานใหม่ของสังคมในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นพ่อ/แม่ รุ่นลูก และรุ่นหลาน อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการแสวงหางานทำนอกภาคเกษตรของคนรุ่นลูก (Zhang Jiyuan,2011)

โดยสรุป “ครอบครัว” คือกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางด้านกฎหมายและสายโลหิต โดยมี ภาระหน้าที่ ความรัก ความผูกพัน ความรับผิดชอบร่วมกัน และมีสัมพันธภาพที่ดีเพื่อจะนำพาครอบครัวไปสู่ความอยู่ดีมีสุข (สดีโส คัมภีร์พจน์นันท,2554) ส่วนครอบครัวแห่งกลาง (Skipped generation family) คือ ครอบครัวที่ปู่ หรือ ย่า หรือ ตา ยาย เป็นหัวหน้าครอบครัวและทำหน้าที่เลี้ยงดูหลาน เนื่องจากพ่อแม่ของหลานไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยในครอบครัว ทั้งนี้ ยังพบว่ามีคำที่มีความหมายเดียวกับ “ครอบครัวแห่งกลาง (Skipped generation family)” ในงานวิจัยและเอกสารต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ “ครอบครัวข้ามรุ่น (Skip-generation family)” “ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เลี้ยงดูหลาน (Grandparents Raising Grandchildren)” “ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ทำหน้าที่พ่อแม่ (Grandparents as parents)” “ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นพ่อแม่ (Grandparenting)” “ผู้เลี้ยงดูที่เป็นปู่ ย่า ตา ยาย (Grandparent caregivers, caregiving)” (นางพัฒนาพร ไทยพิบูลย์,2560)

ความสำคัญของครอบครัวแห่งกลาง

สถานการณ์ครอบครัวที่เด่นชัดขึ้นทั่วโลกในช่วง 25 ปี ที่ผ่านมานี้ คือ โครงสร้างครอบครัวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มขึ้นของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นโครงสร้างครอบครัวแบบใหม่ที่เรียกกันว่า “ครอบครัวแห่งกลาง” ซึ่งสภาพดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อปู่ ย่า ตา ยาย เข้ามารับบทบาทหน้าที่พ่อแม่ ครอบครัวแห่งกลางมีบทบาทสำคัญอย่างมากในสังคมปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต โครงสร้างครอบครัวลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ครอบครัวแห่งกลาง” เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อหลากหลายสาเหตุที่ส่งผลให้เด็กไม่สามารถได้รับการเลี้ยงดูโดยพ่อแม่ในโครงสร้างครอบครัวแบบปกติ ทั้งนี้ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำหน้าที่เติมเต็มให้เด็กๆ เหล่านั้นมีชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งในชีวิตปัจจุบันและในอนาคต (นางพัฒนาพร ไทยพิบูลย์, 2560)

ข้อมูลจากองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย เผยว่ามีเด็ก 3 ล้านคนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 21 ของจำนวนเด็กไทยทั้งหมด และมีอัตราที่สูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) โดยมีเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่มากถึงร้อยละ 30 ของเด็กอีสานทั้งหมด จากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี ตัวเลขจากข้อมูลดังกล่าวถือว่าอยู่ในอัตราที่สูงเมื่อนำไปเทียบกับประเทศอื่นที่มีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกับประเทศไทย เช่น ประเทศลาวที่มีเด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อ-แม่อยู่ที่ร้อยละ 5 ประเทศเวียดนามอยู่ที่ร้อยละ 4.4 ประเทศคอซอวอก้า ร้อยละ 3.4 และประเทศไนจีเรียร้อยละ 6.5

รูปแบบครอบครัวแห่งกลางส่งผลกระทบต่อเด็กหลายทาง โดยมีทั้งผลดีและผลเสียที่แตกต่างกันออกไป ในครอบครัวที่เด็กถูกละเลยโดยผู้สูงอายุที่เกษียณตัวเองจากการทำงาน ทำให้มีเวลาดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กได้มากกว่าเด็กที่พ่อแม่ต้องทำงานหนักจนไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เด็ก ในทางกลับกันด้วยความที่ผู้สูงอายุหลายคนต่างก็มีปัญหาด้านสุขภาพและข้อจำกัดอื่นๆ ตามวัย ทำให้มีข้อจำกัดในการส่งเสริมกิจกรรมที่จะกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก เช่น อ่านหนังสือ ร้องเพลง ออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬา

จากการสำรวมนักเรียนในครอบครัวแห่งกลางพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ จาก 402 โรงเรียน พบว่ามีนักเรียนในครอบครัวแห่งกลางจำนวน 28,860 คน ดังตารางต่อไปนี้

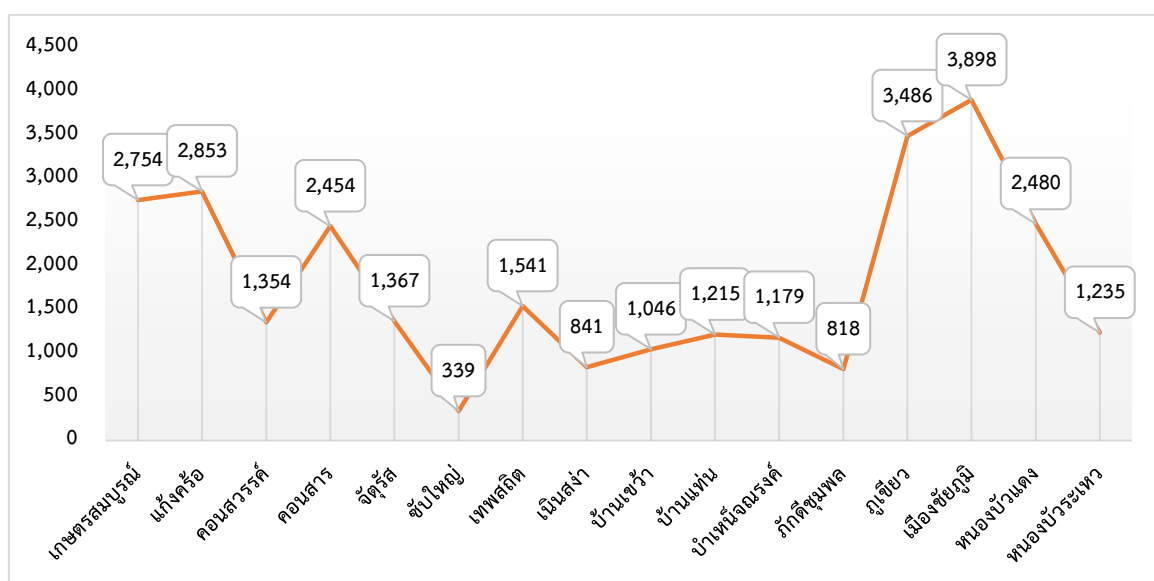
ตารางที่ 25 จำนวนนักเรียนในครอบครัวแห่งกลางรายอำเภอ

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนโรงเรียน	ครอบครัวแห่งกลาง
1	เกษตรสมบูรณ์	6	2,754
2	แก้งคร้อ	8	2,853
3	คอนสวรรค์	25	1,354
4	คอนสาร	3	2,454

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนโรงเรียน	ครอบครัวแห่วงกลาง
5	จัตุรัส	50	1,367
6	ซับใหญ่	16	339
7	เทพสถิต	52	1,541
8	เนินสง่า	18	841
9	บ้านเขว้า	23	1,046
10	บ้านแท่น	3	1,215
11	บำเหน็จณรงค์	41	1,179
12	ภักดีชุมพล	16	818
13	ภูเขียว	7	3,486
14	เมืองชัยภูมิ	70	3,898
15	หนองบัวแดง	34	2,480
16	หนองบัวระเหว	30	1,235
รวม		402	28,860

จากตารางที่ 25 จำนวนนักเรียนในครอบครัวแห่วงกลาง พบว่า 5 อันดับแรก คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ ร้อยละ 13.50 รองลงมาคือ อำเภอภูเขียว ร้อยละ 12.08 อำเภอแก่งคร้อ ร้อยละ 9.89 อำเภอเกษตรสมบูรณ์ ร้อยละ 9.54 และอำเภอหนองบัวแดง ร้อยละ 8.59 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 21 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนในครอบครัวแห่วงกลางรายอำเภอ

บทที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและมาตรการรับมือกับภาวะครัวแอ่งกลาง

สถิติจากสำรวจสำมะโนครัว พ.ศ. 2545 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่กรุงเทพมหานครมากที่สุด โดยสาเหตุที่สำคัญที่สุดคือการเข้ามาทำงานประกอบอาชีพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตการทำงานของคนในสังคมอีสานที่เปลี่ยนแปลงไป คนในภาคอีสานเริ่มไม่ได้พึ่งพารายได้หลักจากการทำเกษตรกรรมอีกต่อไป การทำนากลายเป็นการทำนาเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจึงนำออกขาย ขณะที่รายได้หลักนั้นมาจากการทำงานรับจ้างหรือค้าขายภายในชุมชนเอง หรือการเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ พิจารณาได้จากข้อมูลรายได้ครัวเรือนจากภาคการเกษตรในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 19 ลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 13.5 ใน พ.ศ. 2552 และข้อมูลมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศจาก ธนาคารแห่งประเทศไทยว่าออกมาว่า รายได้หลักของประเทศไทยมาจากภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักถึงร้อยละ 39 แต่มาจากภาคเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 8.6 เท่านั้น ดังนั้นแล้วประเทศไทยไม่ได้อาศัยรายได้หลักจากการทำเกษตรกรรม แสดงให้เห็นถึงวิถีการประกอบอาชีพเปลี่ยนไปในปัจจุบันว่าไม่ได้มาจากการทำเกษตรอยู่ภายในท้องถิ่นอีกต่อไป หลายคนจึงจำต้องฝากลูกไว้กับคนผู้สูงอายุที่บ้านแล้วเดินทางเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่

มองบทบาทของสภาวะครัวเรือนแอ่งกลางต่อการพัฒนาคนผ่านฐานข้อมูล Longitudinal ของไทย

ในประเทศไทยนั้นสัดส่วนของครัวเรือนที่จัดว่าอยู่ในสภาวะครัวเรือนแอ่งกลาง (ที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ จึงฝากบุตรหลานไว้ให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดู) ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งในสังคมชนบทและสังคมเมือง ผลการสำรวจเด็กและเยาวชน ปี พ.ศ. 2551 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติชี้ไว้ว่า ร้อยละ 16 ของเด็กอายุ 0-4 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือนแอ่งกลาง และคิดเป็นร้อยละ 21 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อพิจารณาสัดส่วนของครัวเรือนแอ่งกลางตามช่วงอายุของเด็กที่อยู่ในฐานข้อมูล Townsend Thai Annual Survey ที่เป็นข้อมูลแบบติดตามบุคคลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 – 2558 พบว่า โอกาสที่เด็กในชนบทช่วงอายุก่อน 5 ปี จะอาศัยอยู่ในครัวเรือนแบบแอ่งกลางคิดเป็นร้อยละ 11 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21 ในช่วงประถมศึกษา ซึ่งมีระดับที่สูงกว่าเด็กในสังคมเมือง (เนื่อแพร่ เล็กเฟื่องฟู และธัญมัทธม สรุบบุณมี, 2018)

การย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจนับเป็นช่องทางสำคัญในการยกฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรทั้งในชนบทและในเมือง การแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจช่วยให้ครัวเรือนดังกล่าวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเงินส่งกลับที่มาจากสมาชิกในครัวเรือนที่ออกไปทำงานต่างพื้นที่ แต่ขณะเดียวกันพบว่าการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในวัยสร้างครอบครัวโดยที่ต้องฝากบุตรไว้ให้ญาติผู้ใหญ่เลี้ยงดู กลับมีผลในทางลบต่อการสร้างทุนมนุษย์ของเด็กในครัวเรือนนั้น ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว การได้รับการศึกษาของเด็ก

เหล่านี้อยู่ในระดับที่ด้อยกว่าเด็กที่เติบโตมาพร้อมกับพ่อแม่ที่อยู่ครบหน้า ส่วนเงินรายได้ที่ส่งกลับมาช่วยค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูนั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทดแทนบทบาทของพ่อแม่ที่อยู่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายการสนับสนุนผู้ปกครองที่เลี้ยงดูเด็ก เช่น ปู่ย่าตายาย ให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในการเลี้ยงดูเด็ก พร้อมทั้งเสริมกำลังสนับสนุนอื่น ๆ เช่น การเข้าถึงศูนย์เลี้ยงดูเด็ก ที่เป็นการป้องกันและเสริมสร้างการสร้างสะสมทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างดี ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และยังสามารถลดผลเสียของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ต่อการศึกษาศึกษาของเด็ก

2. นโยบายสร้างการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไปสู่ชุมชนต่างๆ ที่ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อให้มีความจำเป็นน้อยลงในการย้ายถิ่นสำหรับประชากรที่อยู่ในวัยสร้างครอบครัว

มาตรการรับมือกับภาวะครอบครัวแหว่งกลางที่สำคัญ 6 ข้อ ดังนี้

1. อัตราการเกิดต่ำกว่าเกณฑ์จะทำให้เกิดความไม่สมดุลทางโครงสร้างประชากรในอนาคต ทั้งนี้รัฐควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครอบครัวที่พร้อมให้มีบุตรมากขึ้นซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทาย

2. พ่อแม่คนเมืองที่ทำงานประจำ/ลูกจ้าง ที่เป็นครอบครัวเดี่ยวจะมีความยากลำบากในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ควรสร้างทางเลือกให้พ่อแม่ได้อยู่กับบุตร โดยการส่งเสริมให้เข้าถึงสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนที่มีมาตรฐานหรือจัดเป็นสวัสดิการสำหรับคนทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือ ลดหย่อนภาษีรายได้สำหรับผู้มีบุตรในอัตราก้าวหน้า

3. เด็กในครอบครัวยากจนควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ให้ได้รับโภชนาการที่เหมาะสมตามวัยจากสวัสดิการภาครัฐ รวมถึงโอกาสทางการศึกษา (เรียนฟรี) อย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว

4. รัฐควรจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมครอบครัวที่มีเด็กเล็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กที่อยู่โดยไม่มีพ่อแม่เลี้ยงดู เนื่องจากพบว่า ครอบครัวยังมีข้อจำกัดเรื่องการสร้างเสริมกิจกรรมกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

5. เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ควรมีบทบาทสำคัญในการดูแลและเฝ้าระวังครอบครัวที่มีเด็กเล็กที่พ่อแม่ไปทำงานที่อื่น โดยเฉพาะครอบครัวที่แม่ไม่ได้อยู่ด้วย

6. รัฐควรทบทวนนโยบายที่อำนวยความสะดวกให้แม่ที่ทำงานสามารถเลี้ยงดูบุตรแรกคลอดและเด็กวัยเรียนได้มากขึ้น

.....

บรรณานุกรม

๑. ระบบสถิติทางการทะเบียน กรมการปกครอง
๒. ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า TPMAP
๓. ฐานข้อมูลระบบ Thai QM
๔. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ
๕. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ
๖. สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ
๗. ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดชัยภูมิ
๘. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ
๙. สำนักงานสถิติจังหวัดชัยภูมิ
๑๐. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ
๑๑. The Isaan Record, <https://isaanrecord.com/> = 2016/02/01/ครอบครัวแห่กลาง-ภาว/
๑๒. สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ <https://www.pier.or.th/> = มองบทบาทของสภาวะครอบครัวแห่กลาง

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

1. นายวิศิษฐ์ ผลตก	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ
2. นางสาวกัญญิฉ ชยพรอังกูร	หัวหน้ากลุ่มนโยบายและวิชาการ

ผู้เรียบเรียงและจัดทำเอกสาร

นางสาวพรพรวิมล บุตรสาร	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ